

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

מזמור שירה

חלק ט"ו

"חברותא אוסיקלית במח"צ"

חוברת דיגיטלית - מהדורה ניסיונית שיתופית

מזמור עֵיִר

חלק ט"ו

"חברותא מוסיקלית בחמ"ד"

בכתיבת החוברת השתתפו :

יסמין דז'ה, תמי אורדו, בתיה גרהם, שושי מלכה, שלומית המאיר, נעמה איתן, דורית ליבוביץ, נאוה שטיינמץ, סרז'ניוק אירינה, תמר שמר, רותי נודלר, אליאב זיו

איילה רייכרט - מפקחת ארצית על החינוך המוסיקלי בחמ"ד,
מפקחת קוריקולרית ותו"ל אגף אמנויות.

רונית יעקבי – מוסיקאית ויוצרת.

לאה אולשר- מלחינה ומעבדת.

אילנה שרגו – פיקוח על המוסיקה במחוז ירושלים,
מדריכה ארצית בחמ"ד – עריכת החוברת, כתיבת עיבודים.

מזמור שיר חלק טו'

תכנית ייחודית לחינוך המוסיקלי בחמ"ד

חוברת **מזמור שיר טו'** נכתבה **"בחברותא"** ע"י מורים למוסיקה בהשתלמות **"מזמור שיר"**

בחוברת זאת מוגש קובץ של יצירות ושירים במעגל השנה.

"חברותא מוסיקלית" מצטרפת לסידרת חוברות של התוכנית "מזמור שיר" ומציעה למורה למוסיקה ולמחנך, מגוון רחב של שירים יצירות פיוטים ותפילות.

לימוד בחברותא הוא שיטת לימוד הנפוצה היום בתרבות הישיבתית-יהודית שבה זוג-לומדים קורא יחד את הטקסט ודן בו. שיטת לימוד זו מקובלת בלימוד תורה, ובמיוחד בלימוד תלמוד.

כמו כן, חברותא היא כינויו של כל אחד מזוג הלומדים; בן הזוג האחד הוא חברותא של בן זוגו.

יש הטוענים כי בדברי חז"ל מופיעה צורת הלימוד בחברותא לשבת, בעוד שלימוד יחידני מגונה.

שני הצדדים מופיעים בתלמוד הבבלי במסכת תענית: "מה ברזל זה, אזור מוזדד את זכירו – אף שני תלמידי זכמים מוזדדין זה את זה בהלכה... למה נמשלו דברי תורה כאש, לומר לך: מה אש אינו דולק יוזד – אף דברי תורה אין מתקיימין ביזודי... זורב על שונאיהן של תלמידי זכמים (בלשון סג' נהור, כלומר על תלמידי הזכמים עצמם) שעוסקין בד בבד (כלומר, לבד) בתורה, ולא עוד אלא שמתפשין (נהיים טפשים ולא-מוזדדים)". עם זאת, קשה לומר שהכוונה דווקא ללימוד בצמדים כשיטה קבועה.

לשון דומה מצויה בילקוט שמעוני: "אין סכין מתזדדת אלא בירכה של זוברתה, כך אין תלמיד זוכם משתכזז אלא בזכרו". יש מפרשים כך גם את מה שנאמר בפרקי אבות: "עשה לך רב וקנה לך זכר", כלומר לקנות חברותא ללימוד עמו.

התכנית מזמור שיר טו' **"חברותא מוסיקלית בחמ"ד"** מושתתת על יסודות מוסיקליים ורקע תוכני יהודי, והכוונה היא, שהשימוש בה יעשה הן ע"י המורה למוסיקה, והן ע"י המורה הכוללת, תוך שיתוף פעולה פורה ומפרה ביניהם.

בהצלחה ובהנאה לכולם!

איילה רייכרט

מפקחת ארצית על החינוך המוסיקלי בחמ"ד

מפקחת קוריקולרית ותו"ל אגף אמנויות

הוראות לשימוש בחוברת

חוברת זאת מהווה מהדורה דיגיטלית ניסיונית של הסדרה "מזמור שיר"

השימוש בחוברת יעשה ברמות מקצועיות שונות, בהתאם למטרות שונות כמו שיעור, טקס וכד', ובהתאם לרמת הידיעות של התלמידים, שכבת הגיל, והאמצעים הטכניים והלוגיסטיים העומדים לרשות המורה במוסד החינוכי.

בחוברת ישנם קישורים רבים – לאתרי אינטרנט, לביצועים שונים, קישורים בין דפים שונים. סימני קישור מופיעים ליד כל קישור, אותו ניתן לפתוח בלחיצה על הקישור עצמו או על הסימן. הקישורים מקצרים את זמני החיפוש ודפדוף בין הדפים, כך שהעבודה נעשית עניינית ונקודתית.

הפעילויות המובאות בחוברת זו הן בבחינת הצעות בלבד. הרעיונות המובאים בה מהווים פתח למגוון עשיר של פעילויות נוספות, אשר המורים והתלמידים, כאחד, יכולים להציע ולפתח.

מומלץ לנצל את העקרונות ואת הפעילויות המוצעים בחוברת גם בשירים, שאינם כלולים בה.

החוברת מיועדת לתלמידים בגילאים שונים, וניתן ליישמה בהתאם לרמות העשייה המתאפשרות בכל גיל.

נושאים עיקריים

סתי'

"שיר הגשם" מאת לאה גולדברג, לחן: יואל וולבה - יסמין ד'ג'ה

חורף

פרק ראשון של "החורף" מתוך "ארבע עונות" מאת ויולדי - נשמה איתן

ביטויי מזג אוויר במוסיקה לסערה חורפית - גמי אורז'ל

פרק שלישי ואחרון מסונטה לפסנתר של בטהובן, אופוס 3 מס. 17 ברה מינור "הסערה"

"סופה" / עמיר בניון

זמרת

"אז ירנן עץ היערים" - פיוט לטו' בשבת - בניה גריהם

"ארץ שבעת המינים" - מילים: דודו ברק / לחן: נחצ'ה היימן

"ואלס להגנת הצומח" / מילים ולחן: נעמי שמר - ששי מאכא וסלומית המאיר

אזיז

"שיר העמק" / מילים: נתן אלתרמן / לחן: דניאל סמבורסקי - אלה גטיינמן

"חמדת העמק" (הגבעטרון) / מילים: דודו ברק / לחן: נחצ'ה היימן

קוריס

הצעות לעבודה עם כיתות מקדמות/חינוך מיוחד - סרג' לוק אייליה

"בולרו" / מוריס רוול,

"ברבור" / קאמיל סן-סאנס

יוק האלה

"הליכה לקיסריה" / מילים: חנה סנש, לחן: דוד זהבי - נשמה איתן

הפסקות במוסיקה: יחידת לימוד המתאימה ליום השואה - דורית איזוביץ

יוק הזכרון ויוק העצמאל

"אגדת שלום שבזי" / מילים: אורי ברזילי, לחן: יהודה בדיחי - גמי שחר

רבות הדרכים לאהוב אותך.... דורית רבקה איזוביץ

"שהשמש תעבור עלי" / מילים: יורם טהרלב / לחן: חנו יובל

הפיוט "אל אדון"

"עמוד האש" - גמי אורז'ל

שבת מול שנת סמיטה

1. משחק החישוק 2. "שיר השמיטה" 3. שמיטה - רותי וואלר

אצמקה ונולף - אליאב ציו

"שיר היונה" / מילים: שמרית אור לחן: מתי כספי

"מעל פסגת הר הצופים, / מילים: אביגדור המאירי / לחן: עממי

"אמא אדמה" / מילים: יענקל'ה רוטבליט / לחן: מיקי גבריאלוב

"נוף ילדות" / מילים ולחן: שלמה ארצי

נספחים - המלצות "מזמור שיר"

"שירת העשבים" נעמי שמר (ע"פ ר' נחמן מברסלב)

"אהבת ישראל בנשמה" / מילים ולחן: דוד אברמזון

"ואני בחסדך בטחתי" / תהילים יג' / הרב קרליבך

"אנא השם" / ניגון חסידי

"עמוד האש" / לחן: שם טוב לוי / לחן: שם טוב לוי

"שיר העמק" / מילים: נתן אלתרמן / לחן: דניאל סמבורסקי - תזמור

"שיר הגשם" מאת לאה גולדברג, לחן: יואל וולבה.

הצעה מוגשת על ידי המורה - יסמין דז'ה

מיועד לכיתות ד-ו:

שיר הגשם מבטא את הציפייה והכמיהה לגשם עם מילותיה היפות של לאה גולדברג שהוכרה כמשוררת לאומית של ישראל.

שיר הגשם

מילים: לאה גולדברג
לחן: יואל וולבה

(Andante) (♩ = 60)

השיר הוא שיר קצבתי, המבטא את הציפייה והכמיהה לגשם. המילים הן:

השיר הוא שיר קצבתי, המבטא את הציפייה והכמיהה לגשם. המילים הן:

השיר הוא שיר קצבתי, המבטא את הציפייה והכמיהה לגשם. המילים הן:

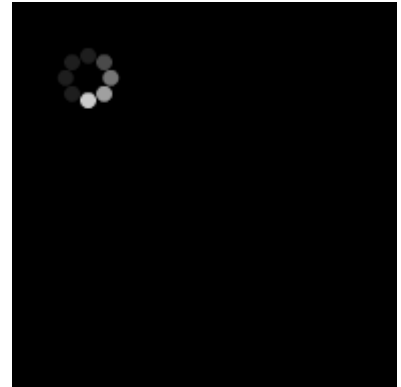
השיר הוא שיר קצבתי, המבטא את הציפייה והכמיהה לגשם. המילים הן:

הלחן היפה של יואל וולבה מדמה בצלילים קצרים ובהפסקות רבות את הגשם ומתאים בדיוק למילים של לאה גולדברג. הסולם מינורי (דו מינור) המלודיה זורמת לרוב, עם חזרה על מוטיב הטפטוף של ירידה בטרציה (סי-פה).

הצעות לדרכי העבודה:

התלמידים מתבקשים להשוות בין שני הביצועים:

קטע 1: [שיר הגשם](#): דורית פרקש:

קטע 2: [שיר הגשם](#): הרכב רוק:

דיון עם התלמידים:

- התלמידים מתבקשים לעקוב אחר המילים, ולסמן בצבע אחד את המילים של קטע 1 ובעיגול את המילים של קטע 2.
- התלמידים מתבקשים לציין מהם הכלים המלווים בתזמור של קטע 1 לעומת קטע 2.
- נקיים דיון עם התלמידים על המושג - **עיבוד מוזיקלי** (התייחסות לעיבודים, לתוכן הטקסט כמו טפטוף הגשם, באיזה אופן, באיזה כלי וכו'), בהתייחסות לקטעים שהושמעו קודם לכן.
- משימת סיכום: כל קבוצה מתבקשת להכין עיבוד מוזיקלי ל"שיר הגשם" באמצעות כלי הנגינה שבחדר המוסיקה.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

הצעה מוגשת על ידי המורה נעמה איתן (מומלץ לכיתות ג'-ד')

מטרות:

1. התלמידים יבחינו בגלים של מתח והרפיה ביצירה המוסיקלית, דרך המושגים "הכנה" ו"שחרור" פרק ראשון של ה"חורף".
2. התלמידים יכירו את הסוגה "קונצרטו", ואת הדינמיקה הנוצרת בין הסולן לתזמורת.

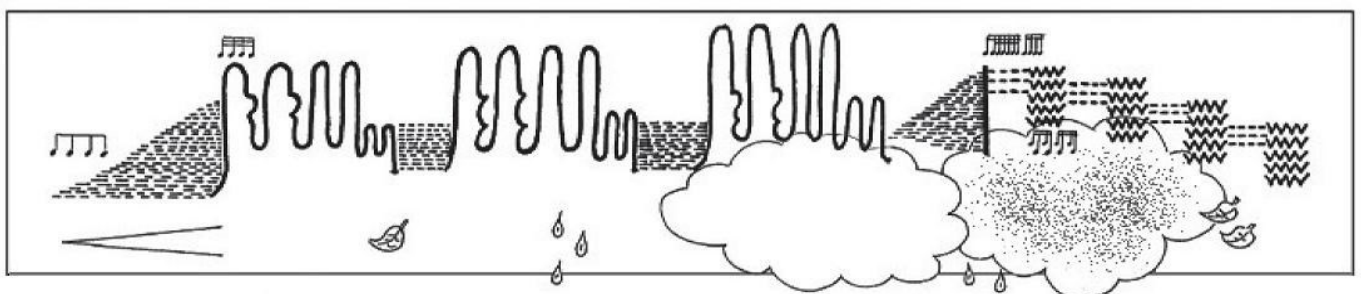
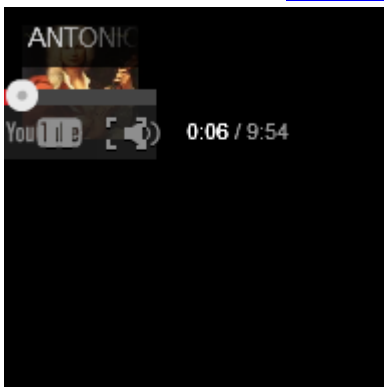
פרק ראשון של "החורף" מתוך "ארבע עונות" מאת ויולדי (ביצוע: Le

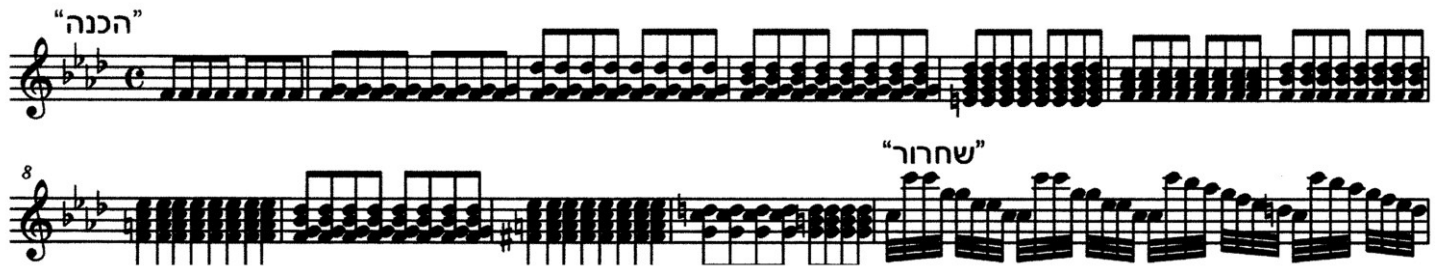

(quattro stagioni

הצעות לדרכי העבודה:

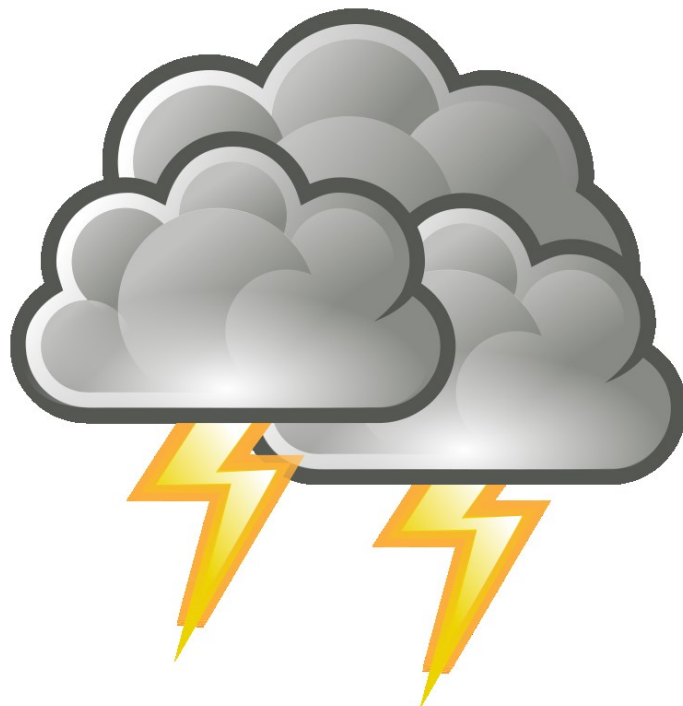
1. לאחר האזנה – דיון עם התלמידים כיצד מתאר המלחין בצלילים את "החורף".
2. התלמידים יקירו את המושגים - קונצ'רטו, "סולו" (נגן אחד) ו"טוטי" (קבוצת נגנים המנגנים יחד) ו הדינמיקה שנוצרת בין הסולן לתזמורת. בהקשר הזה כדאי להשתמש במילים כמו, "שיתוף פעולה" ו"תחרות" ולחשוב כיצד הדינמיקה בין הסולן לתזמורת משולה למצבים חברתיים בחיי היום יום.
3. מבצעים מראה, ולאחריה שואלים: מהם המקומות בהם נשמעת התזמורת כולה? מהם המקומות בהם שומעים סולן בלבד? האם הסולן והתזמורת נשמעים לעיתים גם יחדיו? (הילדים יכולים לענות על השאלות באמצעות תנועות המראה).
4. עוקבים אחר רישום, המראה את התחלת קונצ'רטו ה"חורף" מאת ויולדי. מאזינים למוסיקה, עוקבים אחר תחילת הרישום ומוסיפים את המילים "סולו" או "טוטי" במקומות המתאימים (כמוכן, גם בתווים).
5. חושבים על מצבים בחיי היום יום שבהם יש "הכנה" מול "שחרור" (או, לחלופין, מתח והרפיה) וממחיזים אותם (למשל: הרמת משקולות).
7. מגלים: היכן מקומות ה"הכנה" וה"שחרור" במוסיקה וברישום? נעזרים בתווים: מהם המרכיבים המוסיקליים היוצרים הכנה?

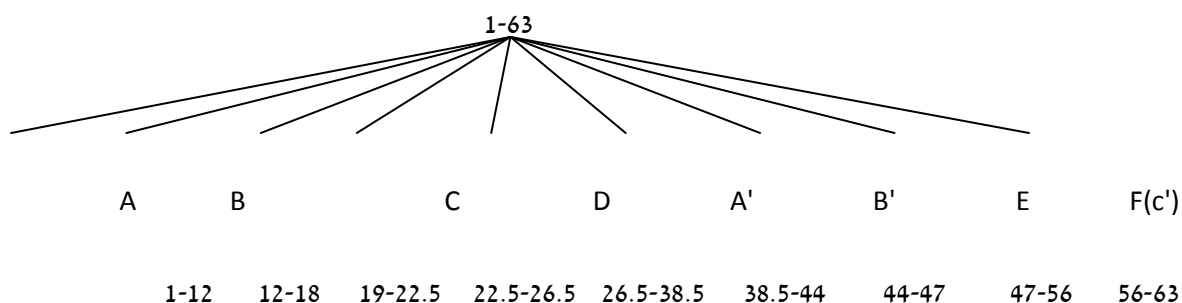
8. **עוקבים אחר הרישום השלם** (נמצא בחוברת "מה נשמע 2" של המכון לאינטגרציה בבר-אילן. מפאת זכויות יוצרים לא סרקתי את כולו). צובעים ברישום את מקומות ה"הכנה" וה"שחרור" בשני צבעים שונים.
9. מזמינים כמה ילדים לפסנתר ומנגנים **את התיבות הראשונות** ביצירה על צילי הפסנתר (כל ילד אחראי על צליל חוזר אחד). מתייחסים לחזרות על צלילים, הצטברות, דיסוננטים ועליה בגובה צליל, שיוצרים מתח במוסיקה.
10. בקבוצות: **מכינים ריקוד/מראה** שמתייחס לסולו מול טוטי וכן למרכיבים של "הכנה" ו"שחרור" במוסיקה.
11. הרחבה: **מראים תמונות ומשוחחים** על מצבים חברתיים שבהם מופיע **היחיד מול הקבוצה**. במה תורם היחיד לקבוצה ובמה הקבוצה תורמת ליחיד? מהם האתגרים שמביא עמו המפגש בין היחיד לקבוצה?

*הרישום החלקי והתווים באדיבות המכון לאינטגרציה באוניברסיטת בר אילן.

פרק ראשון של "החורף" – מתוך "ארבע העונות" מאת אנטוניו ויולדי

חלקים:

פרמטרים של הגעה:

A – הגעה אל הדומיננטה.

חומר מלודי חדש בדיעבד.

הפסקה בקולות, פרט לסולו.

B – הגעה אל צליל הדומיננטה.

חומר מלודי חדש בדיעבד.

הפסקה.

מעבר – הגעה אל הדומיננטה.

חומר מלודי חדש בדיעבד.

הפסקה בחלק מהקולות.

C – הגעה אל הטוניקה.

חומר מלודי חדש בדיעבד.

קו מלודי יורד.

הפסקה בקולות, פרט לסולו ולבס.

D – 26.5-33.5 – הגעה אל הדומיננטה.

הפסקה בסולו (כניסת התז').

חומר חדש בדיעבד.

33.5-38.5 – חומר מלודי חדש בדיעבד (חזרה על חלק A).

הפסקה בקולות (פרט לבס).

E – הגעה אל הדומיננטה.

קו מלודי יורד.

חומר חדש בדיעבד (חזרה על חלק C).

F (C') – הגעה אל הטוניקה.

קו מלודי יורד.

צליל ארוך.

האטה.

קדנצה אוטנטית.

ההתרחשות בקולות במקומות ההגעה:

A – מתחיל בבס, כאשר בהדרגה מצטרפים שאר כלי המיתר. מסתיים בכל הקולות יחדיו בתחילת

תיבה 12 - ישנה חפיפה עם חלק B.

B – כינור סולו מתחיל ומסיים. שאר הקולות בהפסקה, פרט לכינור שני שמתחיל את המעבר (סוף

ת. 18).

מעבר – עצירה בוויולה ובבס, הכנורות ממשיכים במלודיה של החלק הבא (ת. 22.5).

C – עצירה בכנור ראשון ושני ובוויולה, כנור סולו ממשיך במלודיה של החלק הבא ומתחיל בסו

קונטינואו (ת. 26.5).

D – 33.5-26.5 – עצירה בכנור סולו, שאר התזמורת (כנורות) ממשיכה במלודיה של החלק הבא.

38.5-33.5 – עצירה בכל הקולות, פרט לבס.

E – עצירה בוויולה ובבס, שאר התזמורת (כנורות) ממשיכה במלודיה של החלק הבא (ת. 55).

F(C') – עצירה בכל הקולות (ת. 63).

כיוון:

A – יציאה מן הבית (פה מינור), התרחקות ממנו, הגעה אל הדומיננטה.

B – יציאה לא מן הבית, סובב סביב עצמו, הגעה אל הדומיננטה.

מעבר – יציאה לא מן הבית, הגעה לא אל בית (דומיננטה).

C – יציאה לא מן הבית, התרחקות, הגעה אל הבית.

D – 33.5-26.5 – יציאה מן הבית, התרחקות, הגעה אל הדומיננטה.

38.5-33.5 – יציאה לא מן הבית, התרחקות, הגעה אל טוניקה מקומית (מי במול מז'ור).

A' – יציאה לא מן הבית (מי במול מז'ור), התרחקות, חזרה לא אל הבית (מי במול מז'ור).

B' – יציאה לא מן הבית (מי במול מז'ור), התרחקות, הגעה אל הדומיננטה (של הבית המקורי, פה

מינור).

E – יציאה לא מן הבית (דומיננטה), התרחקות, הגעה אל הדומיננטה.

F(C') – יציאה לא מן הבית, התקרבות, הגעה אל הבית.

התייחסות הרמונית – בתווים.

אנרגיה:

A – צבירת אנרגיה הדרגתית באמצעות:

עיבוי הדרגתי של מרקם-פתיחה בבס, אליו מצטרפים בהדרגה שאר הכלים.

אופי זורם בין הצלילים שמצטרפים האחד אל השני בהדרגה.

קו מלודי עולה.

חזרות על צלילים בערכים קבועים (שמיניות) ושימוש בצלילים דיסוננטיים.

אוסטינטו בבס בערכים קבועים (סטטיות).

B – מתחיל באנרגיה מתפרצת בלתי צפויה-קיים דילול במרקם, מהרכב תזמורתי מלא לכנור

סולו ובכך יש שחרור יחסי בכך שאין עימות בין קולות, אולם נוצרת צבירת אנרגיה

באמצעות: הכנור סולו שנכנס בערכים רתמיים קצרים, שלא הופיעו קודם לכן; קו מלודי

הסובב סביב עצמו; קפיצות מלודיות בלתי צפויות של אוקטבה על צליל הדומיננטה.

צבירת אנרגיה ע"י התנגשות בין ערכים רתמיים שונים בין כנור סולו לבין שאר הכלים: חלקי

32 זורמים מול שמיניות קטועות בסטקטו.

צבירת אנרגיה ע"י קפיצות מלודיות בלתי צפויות (דצימה), ולאחריהן שהייה על צליל ארוך

בכנור סולו מול חזרה על צליל בשאר התזמורת.

צבירת אנרגיה ע"י הגדלת המנעד ובאמצעות כיוונים מלודיים מנוגדים בין הסולן לתזמורת.

מעבר – צבירת אנרגיה ע"י הוספת רבדים של כלים והוספת ערכים רתמיים (חלקי 16).

צבירת אנרגיה ע"י קו מלוּדי עולה ומעבר מטוניקה לדומיננטה.

C – החלק הדינמי ביותר: התנגשות בין צבירת מתח ע"י כניסה לא צפויה ומעין סיום מתפוצץ

לכל צבירת האנרגיה שהייתה עד כה, לבין שחרור יחסי ע"י קו מלוּדי יורד.

צבירת אנרגיה ע"י: קפיצה מלוּדית של דצימה בתיבה 21; סקוונצות בקווינטות יורדות

היוצרות ציפייה להמשך; תחלופה לסירוגין בערכים רתמיים: חלקי 32 מול חלקי 16; חזרה

על צליל.

התנגשות בין מרכיבים: כנורות מנגנים באותם ערכים רתמיים, בעוד ויולה ובס שותקים-יוצר

מתח, ולחילופין כל הכלים מנגנים באותם ערכים רתמיים- שחרור יחסי.

D – 26.5-33.5 – שחרור יחסי ע"י הגעה לטוניקה וע"י דילול של מרקם.

צבירת אנרגיה ע"י הפסקות בין הפראזות המוסיקליות, היוצרות ציפייה להמשך.

צבירת אנרגיה ע"י קו מלוּדי שבתחילה עולה ואח"כ סובב סביב עצמו ובגדול

יורד.

צבירת אנרגיה ע"י התנגשות בין הסולן ברגיסטר גבוה הנע בקו מלוּדי עולה

ויורד בערכים רתמיים קצרים ומהירים, לבין הבס-קונטינואו ברגיסטר נמוך

הנע בקו מלוּדי יורד בערכים רתמיים קבועים.

33.5-38.5 – צבירת אנרגיה ע"י עיבוי של מרקם: התזמורת כולה, פרט לסולן, לעומת שתיקה

שלה קודם לכן.

צבירת אנרגיה ומתח ע"י קו מלוּדי עולה כרומטית.

צבירת אנרגיה ע"י טרמולו וחזרה על צליל ע"י התזמורת כולה, פרט לסולן. כולל

הבס, שלראשונה מנגן בערכים רתמיים מהירים.

צבירת אנרגיה ע"י תחלופה לסירוגין בין כנור סולו ששותק כאשר שאר התזמורת

מנגנת, לבין התזמורת ששותקת כאשר הסולן מנגן.

צבירת מתח ע"י שימוש בדומיננט ספטאקורד בתיבה 33 היוצר ציפייה לטוניקה.

שחרור יחסי ע"י סיום דועך והגעה לטוניקה חדשה כפתרון לדומיננט ספטאקורד

שמופיע לפנייה.

A' – צבירת אנרגיה, בדומה ל-A, ע"י: עיבוי הדרגתי של מרקם; ערכים רתמיים קבועים; חזרה

על צלילים; צלילים דיסוננטים; הוספת חלקי 16 לסירוגין, שלא הופיעו ב-A, שתורמות

להצטברות המתח.

B' – שחרור יחסי ע"י דילול במרקם.

צבירת אנרגיה ע"י קו מלודי עולה בכנור וע"י סקוונצה בבס במוטיב קדנציאלי (II-V-I) עם

הפסקות שיוצרות ציפייה להמשך וצוברות מתח.

E – שחרור יחסי ע"י קו מלודי יורד מרגיסטר גבוה לרגיסטר נמוך.

צבירת מתח ע"י התנגשות בין הקולות : כנור סולו בערכים רתמיים ארוכים, כנור ראשון ושני

בטרמולו בחלקי 16, ויולה בשמיניות בקו מלודי שיורד בגדול, אך בתוכו יש עלייה פנימית

(מסומן בתווים) ובס שותק זמן ממושך לראשונה. כמו כן, שימוש בדיסוננטים מושהים גם כן

תורם ליצירת מתח.

סיום צובר אנרגיה ומתח ע"י : קו סקונדיאלי עולה ויורד, ויולה בשמיניות סטטיות על צליל

אחד.

F(C') – צבירת אנרגיה ומתח ע"י כניסה לא צפויה.

צבירת אנרגיה ע"י סקוונצות בירידה.

קו מלודי יורד יוצר הרפיה יחסית.

התנגשות בין מרכיבים : כל הקולות מנגנים באותם ערכים רתמיים, לראשונה, בקודה

בתיבות 60-63 - מצד אחד זה יוצר שחרור יחסי, כיוון שאין התנגשות בין הקולות, אך מצד

שני יש חזרה על צלילים ושימוש בערכים רתמיים קצרים שגורמים למתח להישאר בעודו.

סיום דועך והרפיה מורגשים רק בשתי התיבות האחרונות ע"י הגעה אל הבית, טוניקה,

לעומת מעברים הרמוניים שקדמו לה וע"י האטה.

סיכום:

* הפרק מבוסס על נושא מרכזי המאפיין את אופיו הסוער של החורף. הנושא עובר מן ההתחלה ועד

הסוף בכל מיני ווריאנטים שונים : בהחלפות לסירוגין בין הסולן לתזמורת, בשינויים רבים במלודיה

ובהרמוניה, בשינויים בערכים רתמיים.

* המרכיב המוסיקלי הבולט ביותר הוא האנרגיה : גלים של אנרגיה עולים ויורדים, התפרצויות בלתי

צפויות הצוברות מתח, התנגשויות שונות בין הקולות ובין ערכים רתמיים שונים. כל אלה תורמים

לצבירת אנרגיה ומתח רב. שימוש במרקם מצטבר, בקפיצות מלודיות בלתי צפויות, בדיסוננטים,

באוסטינטו עיקש בערכים קבועים ובחזרות על צלילים תורם גם כן ליצירת מתח כמעט תמידי לאורך הפרק כולו. לאורך הפרק כולו קיימת התנגשות בין מרכיבים שבמתח לבין מרכיבים שבהרפיה היוצרים הרגשה של דריכות לאורך כל הפרק. על המאזין להיות קשוב ודרך לקראת הצפוי והבלתי צפוי.

* קיים איזון בין קטעי הסולו לבין קטעי התזמורת (כלי קשת) – אופייני לכתיבתו של ויולדי

שהשתמש בצורת הריטורנלו: ציונים מחדש של הריטורנלו בסולמות שונים בד"כ ע"י התזמורת שביניהם משולבות אפיזודות של נושא חופשי ע"י הסולן.

* ויולדי נתן להרבה קונצ'רטים כותרות מיוחדות בהתאם למצב רוח הכללי של היצירה, ואף הלחין מוסיקה תוכניתית. דבר זה בא לידי ביטוי גם ביצירה זו שמתארת את מזג האוויר החולף על פני ארבע עונות: אביב, קיץ, סתיו, חורף. בפרק זה ניתן ממש לדמיין את טיפות הגשם היורדות ללא הפסק, את משבי הרוח הבאים והולכים. וכמו שמזג האוויר החורפי אינו צפוי ואף עלול לבוא בפתאומיות, כך מביא ויולדי בפרק כניסות מתפרצות בלתי צפויות, ומשתמש באוסטינטו עיקש המזכיר את טיפות הגשם.

* בפרק מופיע ליווי של בסו-קונטינואו, השתקות לסירוגין, שימוש רב-גוני של אפקטים בכלי קשת, שימוש בספטאקורדים ואוסטינטו "המחפה" על שינויים הרמוניים - כל אלה מאפיינים גם קונצ'רטים אחרים של ויולדי.

רקע על המלחין, התקופה והיצירה:

אנטוניו ויולדי (1678-1741) נחשב למלחין המקורי והמשפיע ביותר בדורו. מספר סגנונות מוסיקליים ברורים מצויים במחצית הראשונה של המאה ה-18. הבארוק, בהוד והדר, הגיע לשיאו. בצרפת סגנון ה-"Style Galant" הפך אופנתי, בצפון גרמניה ה-"Expressive Style". אחרי 1730 היו אלה אלמנטים פרה-קלאסיים שהחלו להופיע והיוו את חזונו של גל המוסיקה שייקח מקום במחצית השנייה של מאה זו. היו מלחינים שהשתמשו בסגנון אחד, אחרים אימצו שניים או יותר סגנונות ביצירותיהם. המלחינים עסקו במוסיקה של זמנם וכתבו מוסיקה ע"פ הצרכים של מעסיקיהם. המוסיקה הייתה פרקטית- יצירות דידקטיות נכתבו לרווחת תלמידיהם של המלחינים, ולא עבור הדורות הבאים.

ויולדי תרם רבות לסגנון המוסיקלי, לטכניקת הכנור ולביצוע התזמורתי והיה החלוץ של מוסיקה תכניתית לתזמורת. תרומתו הגדולה ביותר הייתה לקונצ'רטו. הוא הרחיב את האלמנטים של סגנון הקונצ'רטו הבארוקי והמבנה הפורמלי בו השתמש טורלי, אבל הנושאים שלו הרבה יותר תמציתיים

והמקצב שלו בעל תנופה רבה יותר. בזמנו של ויולדי השם "קונצ'רטו" אפיין סגנון המפיק אפקט טוב יותר בעזרת קבוצות קטנות יותר של כלים, לעומת קבוצות גדולות. כלי סולו ניצב כנגד קבוצה של כלי מיתר, ושני הגושים מנגנים לסירוגין לחוד וביחד. רוב הקונצ'רטים של ויולדי מכילים שלושה פרקים בעלי חשיבות שווה: מהיר-איטי-מהיר. הפרק השני בסולם מנוגד. ויולדי היה הראשון שהשתמש בצורת ריטורנלו בפרקים המהירים של הקונצ'רטו ובכך סיפק לבני זמנו את המודלים שחיפשו: התזמורת פותחת בריטורנלו, בהמשך הוא מופיע בסולמות שונים ומוכנסות לסירוגין אפיזודות של הסולן.

מתוך כ-500 קונצ'רטים, יותר מ-230 כתובים לכנור סולו. הקונצ'רטים באופוס 8, ביניהם כלולים "ארבע העונות", הופיעו ב-1725 והוקדשו לפטרונו של ויולדי, Count Wenzel von Morzin. ב"ארבע העונות" מתגלה הרבגוניות הטכנית של ויולדי במלוא תפארתה. כמו כן, היא מהווה אחת הדוגמאות הידועות ביותר של מוסיקה תכניתית, שבה השתמש ויולדי בנושאים שונים המתארים בין השאר שירת ציפורים, רועה ישן, כלב רועים נובח. הקונצ'רטים של ויולדי הפכו מודלים למלחינים אחרים. השינויים שעשה בקונצ'רטו הבארוקי והתפיסה של ניגוד בין סולו וטוטי שפותחו ע"י ויולדי שימשו את מלחיני המאה ה-18 ואף שרדו בקונצ'רטים ומבנים אחרים של מוסיקה כלית.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

הצעה מוגשת על ידי המורה - תמי אורדו

אינסוף שירים ויצירות תוכניתיות נכתבו והולחנו בנושא האדמה ועונות השנה. מלחינים קלאסיים אהבו מאד לעסוק בנושא זה שרלוונטי לכולם ובאמצעותו ניתן לבטא לא רק את עונות השנה, איתני הטבע ומזג האויר, אלא גם לעשות באמצעים מוזיקליים הקבלה למצבים נפשיים. יצירות שכאלו הן למשל: סמפוניה פסטוראלית של בטהובן, עונות השנה של ויולדי, חודשי השנה של צ'ייקובסקי, סונטת הסערה של בטהובן, עננים של דביסי ועוד רבות וטובות.

בשל התקופה בה אני כותבת את העבודה (10/1/15 - עיצומה של הסערה החורפית שפקדה אותנו) בחרתי להתמקד בביטויים של חורף כדוגמת סערה (מתמקדת בפרק השלישי מסונטת "הסערה" לפסנתר של בטהובן) וכדוגמת סופה (השיר החדש היפיפה של עמיר בן עיון, "סופה") והשיר Vinter vas hard (החורף היה קשה) של המלחין הפיני Aullis Sallinen שהיטיב לתאר את החורף המושלג בסקנדינביה ובברית המועצות.

יחידת הלימוד בנושא "ביטויי מזג אוויר במוסיקה לסערה חורפית" תיועד לתלמידי חטיבה עליונה

במגמת מוזיקה:

1. שאלה לתלמידים- כיצד לדעתכם ניתן לבטא באמצעים מוזיקליים מזג אוויר סוער? דיון בכיתה.
2. השמעת שלושת הקטעים (מבלי לומר מי הלחין, מי מבצע ומה מקור היצירה) ולפני השמעתם בקשה מהתלמידים לענות בזמן ההאזנה לקטעים על השאלות הבאות:
 - א. לאיזה ז'אנר מוזיקלי הייתם משייכים כל אחד מהקטעים?
 - ב. אפיון כל אחת מהיצירות מבחינת כלים ו/או קולות
 - ג. אפיון כל אחת מהיצירות מבחינת שפה מוזיקלית ו/או שפה טקסטואלית (שפה טקסטואלית הכוונה לשפה ברחבי העולם)
 - ד. האוירה שמשרה כל שיר/יצירה על המאזין.

להלן הקטעים שיושמעו:

* פרק 3 מתוך "הסערה" של בטהובן בביצוע דניאל בארנבוים (מצורפת כל הסונטה. הפרק השלישי הוא החל מדקה 17:50) -

* השיר Vinter vas hard של המלחין הפיני אאוליס סאלין בביצוע מקהלת הנוער טפולה ורביעיית המיתרים קרנוס-
<https://www.youtube.com/watch?v=NXzHGh8Nm-g&feature=share>

* השיר "סופה" שהלחין, כתב טקסט ומבצע עמיר בן עיון באלבום החדש שלו
<https://www.youtube.com/watch?v=tnt0HzFqhOo&feature=share>

לאחר השמעת שלושת הקטעים ובזמן האזנה התלמידים עונים במחברותיהם מתחיל דיון וניתוח של כל אחת מהיצירות.

פרק שלישי ואחרון מסונטה לפסנתר של בטהובן, אופוס 3 מס. 17 ברה מינור

"הסערה"

קצת על בטהובן:

בטהובן חי בשנים 1770-1827 ומחלקים את ההלחנה שלו לשלוש תקופות עיקריות. הראשונה עד ל-1880 בערך שמושפעת מהתקופה הקלאסית. התקופה השנייה, חופפת לתחילת התחרשותו ובתקופה זו כתיבתו כבר הרפתקנית יותר ושוברת צורות מוסיקליות והרמוניות מקובלות. מ-1818 זו תקופת הכתיבה השלישית שלו שנועזת עוד יותר.

בטהובן נולד בבון, שבגרמניה, למשפחה ענייה ולאב אלכוהוליסט ומכה שהיה גם מכריח אותו להתאמן בפסנתר כל הלילה. בטהובן ניגן גם בכינור, עוגב וקרן ואף פרנס בילדותו את המשפחה בנגינה בעקבות השתיינות של אביו ומות אמו. לודוויג ואן בטהובן היה איש קשה ומריר, לא התחתן ותמיד המוסיקה נותרה אצלו במקום הראשון. ככל שהחמירה חרשותו כך נעשה יותר קצר רוח, נוטה לרגוז ורגיש. ב-1818 התחרש לחלוטין.

בטהובן כתב 32 סונטות לפסנתר בשלוש תקופות עיקריות. הסונטה הזו היא מהתקופה השנייה של הסונטות. הסונטה הושפעה ככל הנראה מהמחזה "הסערה" של שקספיר ומהווה אחד משיאיו של בטהובן בתקופת היצירה האמצעית שלו. בתקופה שכתב סונטה זו החל כבר להתחרש.

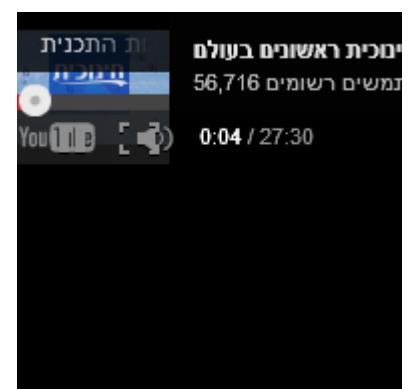
סונטת "הסערה" (מס' 17) היא סונטה מהפכנית, בעיקר בשל המעברים החדים וגודש האלמנטים הדרמטיים. בפרק השלישי, שכתוב במשקל 3/8, בטהובן חוזר ומשתמש במוטיב הנקישות האהוב עליו (כמו בקונצ'רטו לכינור) - הפעם ארבע מהלומות קצרות, כמעין רציטטיב שחוזר על עצמו. זהו מוטיב שכל הזמן חוזר על עצמו - 4 צלילים שוב ושוב אך הולך ומתפתח לאורך הפרק. הפרק ללא הפסקות (Perpetum Mobile) ועצירות כלל: בתנועה מתמדת. מוטיב שחוזר בצורה אובססיבית.

נקודות למחשבה:

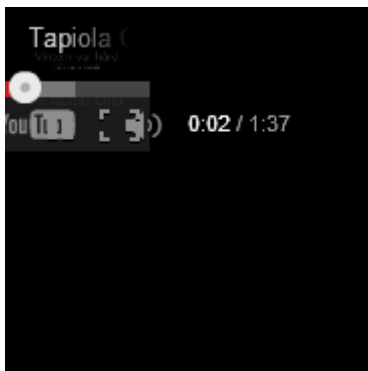
- מה מייחד את הפרק
- למה בטהובן חוזר על המוטיב במהלך הפרק הרבה פעמים
- מה היא אובססיה
- האם הפרק והחזרות על המוטיב מעידים על תקווה גדולה או יאוש
- מה קשת הרגשות שההאזנה לפרק יוצרת

לאחר דיון מעמיק ומעקב גם בתוים בזמן האזנה ינתן אתגר בבית ללומדים: הפסנתרנים יתבקשו לנסות לנגן את הפרק (מי שברמה המתאימה). פסנתרים אחרים יתבקשו לנגן רק מספר פראזות. שאר התלמידים יתבקשו לנסות לחבר טקסט בעברית לפראזות הראשונות של הפרק, טקסט שמבטא או את סערת הנפש של בטהובן או סערה פיזית של מזג אוויר. על הטקסט להיות כתוב בחריזה ובהתאמה מקצבית בין ההברות של הטקסט לבין המקצבים של הפרק. בעקבות תרגיל זה ואחרי שיציגו את התוצרים בכיתה אוכל גם להקרין לדוגמא את הפרק "אות התוכנית" מהתוכנית "אינטרמצו" של פרופ' אריה ורדי, בו הוא מארח שני בני נוער ומשוחח איתם על הפרק ועל האסוציאציות שהוא מעביר שם. אחת מבני נוער זו היא בתי, **שיר אורדו**, שבהתאם לאותן הנחיות כתבה טקסט. להלן הקישור:

מדקה 09:50 עד דקה 26:15 אריה ורדי מנגן קטעים מהפרק ודן עם שיר אורדו ותומר קלס על האסוציאציות והביטויים של הסערה במוסיקה ומדגים במוסיקה את המוטיב של הרוח, יללת הרוח, הגלים, הסערה וכד'.
רצ"ב הטקסט ששיר כתבה (כל הזכויות שמורות לשיר אורדו):

טלטל אותם	רחקו מחוף	לחוף הים
ללא משקל בכלל ואז	ואנשים,	יצאו יחדיו
הרוח עז		שני חברים
מצד לצד	לפתע גל	ביום סגריר,
טלטל אותם	סחף אותם	השתכשכו
נידפו ברוח השורק בסערה -	הרחק מחוף	צלחו גלים
אבוי..... (גליסנדו בירידה)	ומבטחים	
אבוי..... (גליסנדו בירידה)	ורוח עז	
גדולה יותר)	מצד לצד	

Vinter var hard/ Aullis Sallinen

מצורף כאן הטקסט בפינית ובאנגלית:

*There wasn't much for the ducks.
Mother turned the breadbin upside down.
The ducks quacked and seemed dissatisfied
The water was black and it soon froze.*

Det fanns inte mycket att ge åt änderna.
Mor vände upp och ner på brödlådan.
Änderna kväkte och föreföll missnöjda.
Vattnet var svart och snart frös det till.

*Winter was hard, winter was hard.
Even money was frozen in the bank.
Saturday evening could only be celebrated
every other Saturday.*

Vintern var hård, vintern var hård.
Också pengarna frös inne på banken.
Lördagskvällen kunde firas
bara varannan lördag.

התלמידים יתבקשו להאזין, לנסות לזהות סוג מקהלה (קולות שווים או מעורבים), אילו כלים מלווים אותם, אוירה. דיון- כיצד יתכן שקור כה עז בטקסט מתואר באמצעים מוזיקליים בכזו שלווה ורוגע? דיון על החורף בסקנדינביה.
מעט חומר רקע על הכותב והמלחין (זו תהיה משימה לשיעורי בית) שנולד ב-1935, ניגן בכינור, כתב, למד ניצוח וקומפוזיציה באקדמיית סיבליוס ולימים הפך גם למרצה שם והיה המלחין הראשון שזכה על ידי ממשלת פינלנד לקבל תואר פרופ' כבוד לאמנויות.
מעט חומר רקע על מקהלת הנוער הנפלאה טפיולה ואולי אף הקרנה של שניים-שלושה קטעים בביצועה.
התלמידים ילמדו לשיר את השיר ויבצעו אותו כמקהלה בכיתה/במגמה.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

שיר זה יובא כדוגמא לשיר מקורי ישראלי
עכשווי של יוצר מאד מוערך אך שנוי
במחלוקת בשל דעותיו הפוליטיות (נשתדל
בכיתה שלא להכנס לדיון פוליטי).

הטקסט של השיר ינותח ותעשה בדיקה כיצד
המוסיקה מבטאת את הסופה. (הטקסט
מצורף בקישור לביצוע ביוטיוב).

שאלות בכיתה:

1. איזו סופה מתוארת בטקסט (תשובות צפויות: סופה בים, סופה המבטאת סערת רגשות של בחור לבחורה).
2. מה מערכת היחסים בין הבחור הדובר בשיר לבין הבחורה לה הוא שר?
3. איזה מקום בלחן הוא יותר סוער ועוצמתי מבחינה רגשית ביחס לטקסט? כיצד זה יתכן?
4. אילו כלים מלווים את הזמר ומדוע לדעתכם נעשתה בחירת תזמור ועיבוד זו? כיצד אתם הייתם מעבדים את השיר לו הייתם המפיקים המוזיקליים?
5. משימה לשיעור הבא- להתחלק לקבוצות ביצוע. כל קבוצה תבחר סולן לשיר את השיר ונגנים. יש להפיק את השיר בעיבוד שונה על פי הכלים שיש לנגנים בקבוצה ועל פי הפרשנות האישית של חברי הקבוצה.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

י ; 1 6222

הצעות - "מזמור שיר" – "שירת העשבים" - נספחים

הצעה מוגשת על ידי המורה - בתיה גרהם

קהל יעד: כתות ה-ו

אז ירנן / הבן איש-חי, הרב יוסף חיים מבגדאד (פיוט לטו' בשבט)

אז ירנן עץ היערים לפני אל אדיר אדירים
יעיר זמירות ושיירים אשיר שיר חדש
יתפאר אל חי צורנו ושמנו יתקדש

ברוך אל שוכן ערבות הבורא נפשות רבות
וברא אילנות טובות אשיר שיר חדש
יתפאר אל חי צורנו ושמנו יתקדש

רם אל בשמי מעונים ברוך מברך השנים
מצמיח ענבי גפנים אשיר שיר חדש
יתפאר אל חי צורנו ושמנו יתקדש

כָּבְדוּ אֶל בָּאוּרִים הַגְדִּיל עֲנָפִים וְזָמְרִים
וּבָרָא זֵיתִים וְתַמָּרִים אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ
יִתְפָּאֵר אֶל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

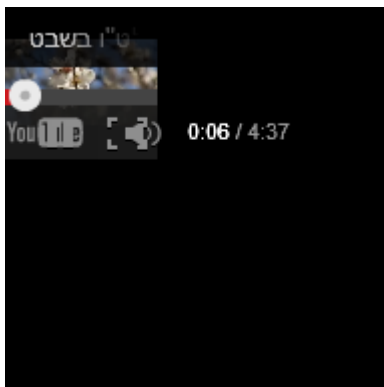
יִתְבָּרַךְ חֵי דָר מְעוֹנָה מְצַמִּיחַ פְּרֵי תְּאֵנָה
נוֹדָה לוֹ בְּשִׁיר וְרִנָּה אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ
יִתְפָּאֵר אֶל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

הִלְלוּ אֶל חֵי בְּזִמְרֵי הַמִּגְדָּל עַל מֵי נְהָרוֹת
רְמוֹנִים וּמִינֵי פְרוֹת אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ
יִתְפָּאֵר אֶל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ

חֲזָקוּ לְבָבוֹת שׁוֹבְבוֹת שְׂמֵחוּ בָּנִים עִם הָאֲבוֹת
כֹּה נִזְכָּה לְשָׁנִים רַבּוֹת אֲשִׁיר שִׁיר חֲדָשׁ
יִתְפָּאֵר אֶל חֵי צוּרֵנוּ וְשִׁמוֹ יִתְקַדָּשׁ.

על היצירה:

פיוט לט"ו בשבט שחיבר ר' יוסף חיים (ה"בן איש חי"), גדול חכמי בבל בדורות האחרונים. הפיוט מצוי ברפרטואר של יהודי בבל ומרוקו. הוא נשען על הרעיון, שמקורו בספר תהלים, שהצומח כולו שר לה'. ואף יתרה מזאת, ההתחדשות של הטבע מולידה שיר חדש- מילים המסיימות כל בית. הפייטן משבח את האל מצד אחד בכינויים הקושרים אותו למרומים, כמו "שוכן ערבות", "רם... בשמי מעונים", "דר מעונה", ומצד שני מפרט את שבחו באמצעות הפירות שבשבעת המינים: גפן, זית, תמר תאנה ורמון ובאמצעות לשון הברכות השונות שהוא משבח בשירו. הוא אף בוחר לחתום בראשי הבתים באקרוסטיכון "אברך יה חזק" ובכך מעצים את תחושת ההלל והברכה. יתר על כן, ט"ו בשבט, כמו כל ראש שנה, הוא גם יום של חשבון נפש, והמשורר שוזר בשיר את רעיון התשובה שתביא לגאולה ולקירוב בין הבנים והאבות.

הלחן במקאם חוסיני. במשקל 7/8, משקל נדיר ביותר בלחנים העיראקיים, המצוי לרוב דווקא במוסיקה התורכית. במאה ה-18 בבגדד חיבר ר' עזרא ששון את הפיוט 'עזר מצרי', שהוא המקור למנגינת הפיוט 'אז ירנן'. האגדה מספרת כי כתב את המלים על פי מנגינה שהלחין המשורר הנודע בן המאה ה-16, ר' ישראל נג'ארה.

באתר פיוט: <http://www.piyut.org.il/tradition/246.html?currPerformance=3973>

הצעות לדרכי עבודה:

1. דיון עם התלמידים בנושא הפיוט- מהו פיוט על כל היבטיו- תפילה מולחנת. יש פיוטים שנכתבו במיוחד לזמנים מסוימים. יש פיוטים מעדות שונות וממסורות שונות.
2. האזנה לפיוט - לפני שמשמיעים את הפיוט- עיון בפיוט: אלו נושאים מופיעים בפיוט? עצים, פירות, שירות ותשבחות לה'.

- אלו פירות מופיעים בפיוט? שבעת המינים.
 כמה בתים בפיוט? 7-מספר סמלי, קדוש.
 מה הפזמון החוזר? "יתפאר..." – מפאר ומשבח את האל.
 אקרוסטיכון בראשי הבתים (להסביר מה זה אקרוסטיכון) – "אברך י-ה חזק" –
 תפילה וברכה לה'.
 מה המסר של הפיוט? שכל הטבע שר שירה ומשבח את הקב"ה. וגם אנו מתפללים
 דרך התבוננות והתפעלות מהטבע.
 3. להשמיע את הפיוט- להגיד לילדים שלפיוט זה יש מקצב מיוחד שאנחנו פחות
 רגילים לשמוע, ושינסו לשים לב מהו.
 4. הפיוט הוא במשקל 7/8. קודם להקיש במחיאות כף- 2+2+3. אח"כ לחלק
 לתלמידים כלי הקשה ולנסות להקיש יחד.
 5. להקיש את המקצב יחד עם הפיוט. ניתן לחלק את התלמידים לקבוצות קטנות
 ושכל קבוצה תקיש בבית אחר של הפיוט.
 6. לשיר יחד את הפיוט. ניתן לחלק לסולנים וכולם לשיר יחד את הפזמון.
 7. להשמיע את השיר "ארץ שבעת המינים"// מילים: דודו ברק לחן: נחציה היימן
 להגיד לתלמידים שאנו נשמע שיר שגם כן קשור לטו' בשבט בעל משקל 7/8
 (משתנה ל6/8).
 מה דומה/שונה בין 2 היצירות? מבחינת תוכן, מילים, מנגינה, מקצב.
 8. להקיש את המקצב יחד עם השיר

ארץ שבעת המינים

מילים: דודו ברק / לחן: נחציה היימן

הרימון מסמיק על עץ
 את פניו ראינו למרחוק
 איך ליבנו התנפץ
 כרימון שחוט אל פיך המתוק

ארץ בה ...

מן הזית שוב נלמד
 לעשות תורה וגם אהבה
 התמר תושיט שוב יד
 ותבעיר בנפש אש להבה

ארץ בה ...

הפירות על השולחן
 שיבולים בתוך סלי נצרים
 אם הגענו עד לכאן
 עוד נאהב ועד מאה ועשרים

ארץ בה...

שיבולים אל מול חמה
 ברינה יוצאים יחדיו הקוצרים
 הדגן לאדמה
 מנשק בתום עידן ממטרים .

ארץ בה שבעה מינים
 ארץ שעורה חיטה וענב
ארץ זית ותאנים
 ורימון וגם תמר הזהב - שירו

לכרמים בנות שבות
 במחולות ובשירה אדירה
 ענבים ואהבות
 תאסוף בשפע כל נערה

ארץ בה ...

תחת עץ התאנה
 לבונה ומור וצוף הזהב
 את אינך מאמינה
 הוא רוצה אותך בדבש וחלב

ארץ בה ...

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

הצעה מוגשת על ידי המורות - שושי מלכה ושלומית המאיר

"ואלס להגנת הצומח"/מילים ולחן: נעמי שמר

"ולס הפרחים"/מאת צייקובסקי

"ובשבט חמה הפציעה..." בחרנו בעונה של פריחה ולבלוב.

אחד השירים שמתאים ומושר בתקופה זו הוא "ולס להגנת הצומח".

הצעות לדרכי עבודה:

האזנה 1- על הלוח מצוירת טבלה:

שמות בעלי חיים שמופיעים בשיר	שמות צמחים שמופיעים בשיר

המורה שרה את השיר, והכיתה משלימה את הטבלה.

צמחים - נרקיסים, כלנית, כרכום, אילנות, איריס, צבעוני ההרים, רקפת, חצב.

בעלי חיים - ציפורים, איילות.

משלימים יחד את הטבלה שעל הלוח.

האזנה 2- חלוקת דף עם מילות השיר, בטקסט חסר

המורה שרה את השיר והתלמידים משלימים את המילים החסרות.

האזנה 3- התלמידים מזהים את המנגינות שחוזרות

מזהים את מבנה השיר: א-ב-א-ב-א-ב-ב(בשינוי)

מסמנים בדף את המנגינות שחוזרות בצבעים זהים.

האזנה 4- התלמידים מלווים את השיר במחיאות כף, מזהים את מקצב השיר $3/4$ = לימוד המושג ולס.

מצ"ב מס' ביצועים של השיר-ניתן לערוך השוואה ביניהם.

נעמי שמר- (13 ביולי 1930-26 ביוני 2004). פזמונאית, משוררת, מלחינה, זמרת ישראלית, כלת פרס ישראל לזמר עברי. כתבה שירים רבים שנעשו ל"נכסי צאן ברזל" במורשת הישראלית, כמו "ירושלים של זהב" / "חורשת האיקליפטוס" / "לו יהי" / "על כל אלה" / "שירת העשבים"

רקע לשיר:

שיר זה - אינו "תמים ופסטוראלי" כפי הנשמע בתחילה.
לפני מס' שנים לרגל מצעד השירים הירוקים של חג מעריב נבדקו סיפורים מאחורי שירים ואחד השירים היה "ואלס להגנת הצומח". השיר נכתב בשנת 1966 והתפרסם בשנת 1967 בביצוע של להקת הנח"ל, השיר זכה לאורך השנים למספר רב של ביצועים ביניהם ביצועים של שולה חן, ירדנה ארזי, גידי גוב ומזי כהן, ניר פרידמן וצילה דגן ובני אמדורסקי. השמועות אומרות שנעמי שמר כתבה את השיר כשיר מחאה בו היא משתמשת בדרך חביבה והומוריסטית, בכדי לדבר על נושאים חברתיים אחרים.
שולה חן, ביצעה את השיר כשהייתה סולנית להקת הנח"ל וגם שנים אחר כך מחזקת את השמועות ומאמינה ששמר כתבה את השיר כדי לדבר על כך שלבני אדם אין הגנה כמו שיש לצומח. "לפרחים, לבעלי חיים, לכולם יש הגנה ורק לנו בני האדם, אין", אומרת חן.
"הטרנד הנוכחי של שמירה על הצומח מתבטא בשיר בשלל הצמחים המוזכרים בו, אבל העניין הוא לא זה, העניין הוא שלהם יש הגנה, יש אפילו חברה הממונה על ההגנה שלהם - החברה להגנת הטבע - ולאנשים אין אף אחד.
בשבוע שעבר בטו' בשבט שמעתי ראיון ברשת ב' בו ראינו את בתה של נעמי שמר, והיא דיברה על
"היצירה המורכבת שכתבה אימה, ועל גילוי המשמעויות" (ניתן היה לשמוע את הפתעת המראיינים)!!!

להלן קישורים לביצועים שונים של השיר.

שימו לב שבביצוע שלישיית "הופה הי" הם שרים: "הסתכלו מה שקורה לה בדרך..."
ונכונה הפתעה למי שהסיפור חדש לו בביצוע להקת הנח"ל ובהערות של נעמי שמר עצמה!!!!

השיר בביצוע גידי גוב ומזי כהן

<https://www.youtube.com/watch?v=d4U-5sMHMR8&spfreload=10>

השיר בביצוע שלישיית הופה הי וחני נחמיאס

<https://www.youtube.com/watch?v=JT8JlgJbZ7g&spfreload=10>

השיר בביצוע מורין נהדר (גוון מזרחי אותנטי)

<https://www.youtube.com/watch?v=UJdklhkiZ7E&spfreload=10>

השיר בביצוע רוני דלומי בליווי תזמורת

<https://www.youtube.com/watch?v=ADgJ2bBG7TE>

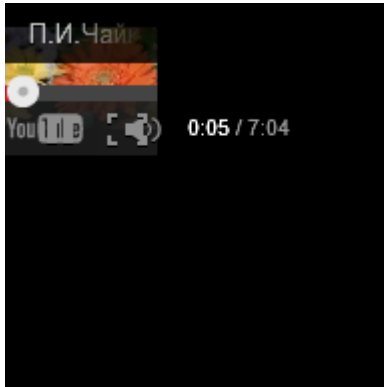
חזרות להקת הנח"ל ונעמי שמר על השיר, הסולנית ירדנה ארזי מקבלת על הראש מנעמי

https://www.youtube.com/watch?v=_7k43mpRsKI

❖ האזנה - " ולס הפרחים" מתוך "מפצח האגוזים" מאת פיוטר איליץ' צ'ייקובסקי

האזנה 1 ליצירה-נסו לתאר על מה המנגינה מספרת?

המורה מספרת שהמנגינה מספרת על ריקוד של פרחים

(ולס-מכירים את המושג מהשיר שנלמד)

המורה מציגה 2 פרחים לכל ילד

האזנה 2 - בכל פעם שנשמע שמנגינה חדשה מתחילה נרים פרח.

תוך כדי האזנה הילדים יפעלו לפי תנועות המורה.

מזהים שקיימים 2 חלקים.

האזנה 3 - אילו כלים מנגנים בקטע? הילדים " ינגנו" על הכלים תוך כדי האזנה.

בסיום האזנה נסדר את הכלים על הלוח לפי סדר נגינתם ביצירה.

פתיחה-איזה כלי מנגן בפתיח של היצירה? להציג תמונה של הכלי ולהסביר עליו.

לסיכום : ניצן להכין "ריקוד" בהתאם למוסיקה : חלקים, מוטיבים. עם מטפחות משי. עם מפה (או בלי) של גרפית של היצירה

מצורפת תמונה של פרטיטורה גרפית שניתן להשתמש.

#הפרטיטורה מתייחסת לכל היצירה ולס הפרחים"

#העבודה עם התלמידים {במערך שלעיל} מתייחס רק לפתיחה + חלק א' ביצירה { כאשר החלוקה הפנימית היא : א ב א ב { מכיוון שלדעתי היצירה בכללותה ארוכה עבור הילדים.

הצעת עבודה עם כל היצירה { מתייחס לכל הפרטיטורה } : ולס הפרחים :

1. האזינו למוסיקה ושימו לב להבדלים בין "הפרחים".

2. גלו אילו פרחים מופיעים מספר פעמים. באיזה חלק הם נימצאים ? אילו כלי נגינה בולטים בביצוע שלהם?

3. היכן נימצאים הפרחים שמופיעים רק פעם אחת- בחלק א' או בחלק ב'? מהו כלי הנגינה הבולט בחלק זה?

4. כמה מנגינות שונות מופיעות בקודה

פיוטר איליץ' צ'ייקובסקי {1840-1893}

צ'ייקובסקי היה מלחין רוסי שכתב יצירות לתזמורת גדולה ומוסיקה לבלט { "אגם הברבורים" היפיפייה הנרדמת" ו"מפצח האגוזים".

במוסיקה לבלט צ'ייקובסקי לוקח אותנו לעולם של דמיון וקסמים.

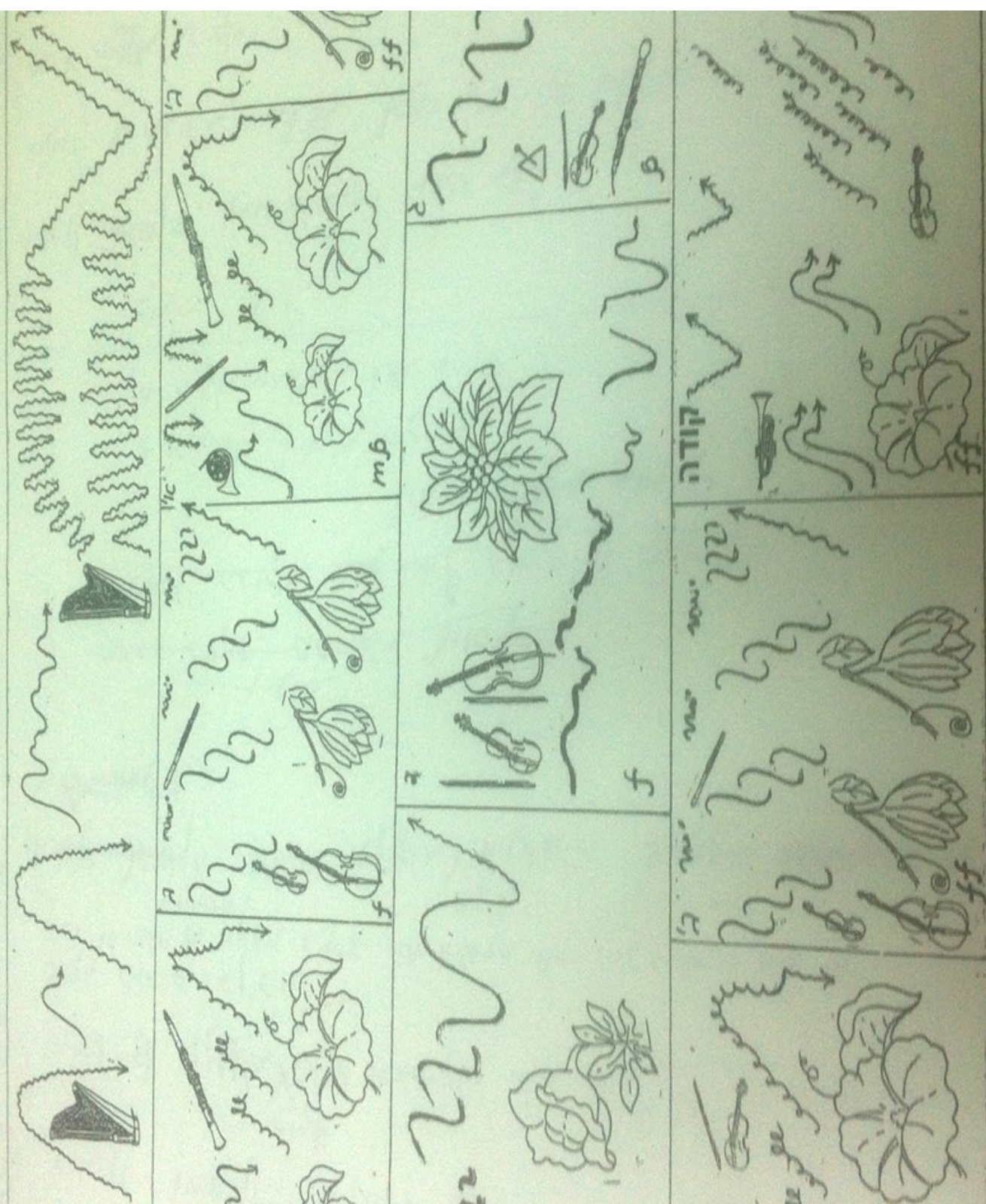
"מפצח האגוזים" הוא סיפור על ילדה קטנה שחולמת בערב חג המולד כי מפצח האגוזים שקיבלה במתנה מתעורר לחיים. המפצח הופך לנסיך ונושא את הילדה לממלכת הממתקים וההרפתקאות.

צ'ייקובסקי מתאר את עולם הקסום במגוון רב של צלילים.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

הפרטים "מתוך" מפאח האגוזים" מאת צ'יקובסקי

חזרה ל - "נושאים עיקריים"

הצעה מוגשת על ידי המורה - נאוה שטיינמץ

תיאור נוף שדות עמק יזרעאל והשדות הנרחבים בו ,

גרמו לי לבחור בשיר זה לנושא אדמה ונוף .

שיר העמק

מילים : נתן אלתרמן
לחן : דניאל סמבורסקי

באה מנוחה ליגע
ומרגוע לעמל .
לילה חיוור משתרע
על שדות עמק יזרעאל .
טל מלמטה ולבנה מעל ,
מבית אלפא עד נהלל .

מה, מה לילה מליל
דממה ביזרעאל
נומה עמק, ארץ תפארת
אנו לך משמרת .

אופל בהר הגלבוע ,
סוס דוהר מצל אל צל .
קול זעקה עף גבוה ,
על שדות עמק יזרעאל .
מי ירה ומי זה שם נפל
בין בית אלפא ונהלל .

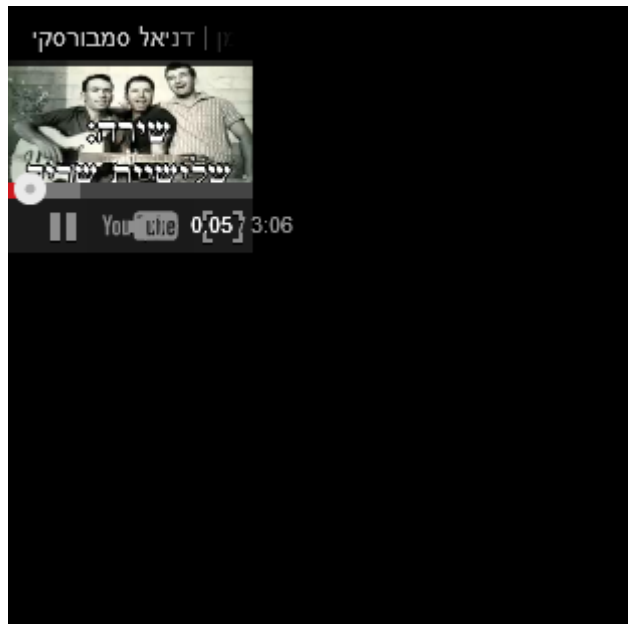
מה, מה ...

ים הדגן מתנוועע ,
שיר העדר מצלצל ,
זוהי ארצי ושדותיה ,
זהו עמק יזרעאל .
תבורך ארצי ותהולל
מבית אלפא עד נהלל .

מה, מה...

השעור לתלמידי כתה ד'

תמונת נוף העמק תהיה מוקרנת לתלמידים .

[קישור ל"שיר העמק" עם המילים להקרנה](#)

[שיר העמק - להקת פברנגן בסולם "מי מינור" – מתאים לתזמור המצורף](#)

הצעות לדרכי עבודה:

1. שיחה על השיר והמקומות המוזכרים בו .

נהלל

ראשון מושבי העובדים בישראל. נוסד בח' אלול של שנת תרפ"א (11 בספטמבר 1921). נהלל שוכנת בצפון עמק יזרעאל, בצד כביש חיפה - נצרת עלית. שמה ניתן לה על שמה של העיר המקראית בנחלת זבולון (יהושע י"ט, טו ; כ"א, לה), שנשמרה על פי חז"ל - בתלמוד הירושלמי "מהלול". שמה אף נשתמר בשמו של כפר ערבי סמוך "מעלול". נהלל מפורסמת בצורת העיגול שלה, כפי שנראית ממעוף הציפור.

בית אלפא

בית אלפא קיבוץ מזרם הקיבוץ הארצי - ברית קיבוצי השומר הצעיר בישראל. מיקומו במזרח עמק יזרעאל, בעמק חרוד לרגלי הגלבוע, ליד גן השלושה - "הסחנה" - קרוב לכביש 71 (בית שאן - עפולה) כ- 75 מ' מתחת לפני הים. הקיבוץ הוקם על ידי חברי גדוד השומר הצעיר א' הוא גדוד שומריה. בשנת 1940 חל בו פילוג על רקע רעיוני ובעקבותיו נערכו חילופי חברים עם קיבוץ רמת יוחנן. אנשי השומר הצעיר עברו לבית אלפא, ואנשי מפא"י לרמת יוחנן.

הר הגלבוע

הגלבוע הוא רכס הרים בישראל. הגלבוע נמצא מדרום לעמק חרוד וממערב לעמק בית שאן. ההר נמצא במקום החיבור של עמק הירדן ועמק יזרעאל. הגלבוע מוזכר בתנ"ך, בספר שמואל, בסיפור על נפילת שאול ובניו במלחמה נגד הפלישתים.

2. הסבר מילים קשות בשיר

יָגַע - עייף

מָרְגוּעַ - מנוחה, שלווה ושקט

עָמַל - עובד

מִשְׁתַּרֵּעַ - משתטח, מתפשט

דָּמָמָה - שקט מוחלט

נוֹמָה - הרדם, שן

תַּתְּהַלֵּל - תתפאר

שִׁיר הָעֵדָר מְצַלֵּץ - פעמוני העדר המשמיעים את קולם

אָפַל - חושך, עלטה

אָנוּ לָךְ מְשַׁמֶּרֶת - אנחנו שומרים

עליך, ניתנו לך כמשמרת

יָם הַדָּגָן מְתַנוּעֵעַ - ים השיבולים הנעים ברוח

בתמונה נראים השדות הפרושים בעמק יזרעאל, זהו הנוף המרהיב הנשקף לבאים לעמק יזרעאל.

3. התייחסות ללחן השיר, מציאת תבניות מלודיות זהות במילים :

• באה מנוחה ליגע = לילה חיוור משתרע

• ומרגוע לעמל = על שדות עמק יזרעאל

• טל מלמטה = מבית אלפא

• מה מה לילה מליל = דממה ביזרעאל

תבנית מלודית שונה במילים ולבנה מעל – עד נהלל.

4. הקשה של תבניות המקצב בשיר, עפ"י התווים המופיעים לעיל.

הַשִּׁיר: נָתַן אֶל־תָּרְמוֹן

בְּשִׁלָּה (♩ = 96)

חשימות

אלי תפארת
אברהם משה
אברהם משה
אברהם משה

5. שירת השיר ומציאת תבניות המקצב הנכונות בדף העבודה .

6. נסיבות כתיבת שיר העמק

שיר העמק מילים : נתן אלתרמן, לחן : דניאל סמבורסקי,

"שיר העמק" או בשמו המקובל "באה מנוחה ליגע" נכתב כאחד מארבעה שירים שהוזמנו עבור פסקול הסרט "לחיים חדשים" שהפיקה בארץ קרן היסוד בשנת 1934, סרט המתאר את מפעל ההתיישבות בארץ. השירים הנוספים היו "שיר בוקר" (בהרים כבר השמש מלהטת), "שיר הכביש" (הך פטיש עלה וצנח) ועוד שיר נשכח, שרק מנגינתו הוכנסה לסרט.

בסרט נראה דניאל סמבורסקי בכבודו ובעצמו מלמד את חברי קיבוץ גבעת ברנר את השיר והם כמובן פורצים במחיאות כפיים סוערות וקריאות שמחה. בהמשך נראה חבר קיבוץ שר את השיר תוך כדי גילוח במקלחת הציבורית. זהו אלוף (מיל) משה כרמל שהיה אלוף פיקוד הצפון הראשון של צה"ל, חבר כנסת (עד שנת 1977) ושר התחבורה.

השיר מופיע בסרט עם שני הבתים הראשונים בלבד.

כיצד נכתב הבית השלישי :

בנובמבר 1935 נורה ונהרג סמל משה רוזנפלד ששירת במשטרה הבריטית והיה מפקד תחנת המשטרה בשאטה. הוא נרצח בגלבוץ עת היה במרדף אחר הכנופיה שהנהיג עז-א-דין אל קסאם. תושבי העמק היו מזועזעים מהרצח. הם קברו את משה רוזנפלד בבית הקברות בגידעונה וקראו למעיין שעל ידו נרצח בשם "עין סמל" לזכרו.

נתן אלתרמן שזועזע גם הוא, חש שהשיר שכתב על עמק יזרעאל פסטוראלי מדי והוסיף את הבית השלישי. בדרך זו בחר נתן אלתרמן להנציח את זכרו של סמל משה רוזנפלד :

אופל בהר הגלבוץ

סוס דוהר מצל אל צל

קול זעקה עף גבוה

על שדות עמק יזרעאל

מי ירה? ומי זה שם נפל?

בין בית אלפא ונהלל

עוד גירסה לכתיבת הבית השלישי : יש הטוענים שהאיש עליו נכתב הבית השלישי הוא אלכסנדר זייד שנרצח בשנת 1938 בהתקפה ממארב בשעה שרכב מביתו על גבעות שייח אבריק (בין טבעון לקיבוץ אלונים)

7. השמעת השיר [בביצועו של אריק איינשטיין](#)

8. הכרת שיר נוסף שנכתב על העמק בתקופה מאוחרת יותר

וניכרים בשיר הגעגועים לימים של פעם בעמק יזרעאל .

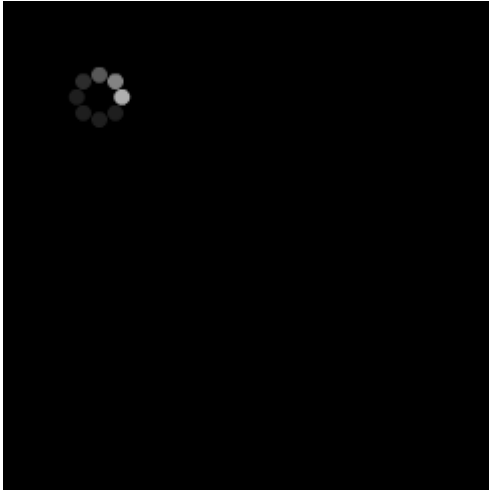
חזרה ל – "נושאים עיקריים"

חמדת העמק הגבעטרון

מילים: דודו ברק

לחן: נחציה היימן

חמדת העמק

מגע רגבי האדמה

רועה עם שחר מחלל.

חמדת העמק

מעוף הרוח הרוגעת, התמימה, החמימה,

שומר מליל, מה מלילה, מה מליל.

חמדת העמק המופלא אשר אהבתי,

מקום שבתי עד יום מותי,

ביזרעאל.

חמדת העמק

זכרון סבי וסבתי

בצריף שחוח ונופל.

חמדת העמק

הנה אבי, הנה אמי, ליד ביתי בילדותי,

הנה בני בזהב שיבולת על התל.

חמדת העמק המופלא...

חמדת העמק

בשדות האש והמוקש

שועל חומק לו מילל.

חמדת העמק

אני חוזר ומזמר ומתרגש ומבקש

לשלום העמק, על חייו להתפלל.

חמדת העמק המופלא...

9. שאלה : אילו מילים מזכירות לנו את שיר העמק ?

הרוח הרוגעת - מרגוע לעמל

מה מלילה מה מליל - מה מה לילה מליל

שיבולת על התל - ים הדגן מתנועע

רועה עם שחר מחלל – שיר העדר מצלצל

שדות האש והמוקש – מי ירה ומי זה שם נפל

הקרנה של שני השירים במקביל כדי לראות את המילים הדומות .

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

פאריס

הצעה מוגשת על ידי המורה - סרז'ניוק אירינה

הנושא : דינמיקה משתנה - קרשנדו ודימינואנדו

הצעות לדרכי עבודה

שיעור לכיתות ו', י', יא', יב'. בית ספר לחינוך מיוחד.

ני שאני מתארת שיעור, אני רוצה להזכיר, שהתלמידים שלי הם ילדים אוטיסטים רב בעייתיים : ילדים ברצף אוטיסטי עם התנהגויות מאתגרות. חלק עם בעיות נפשיות נוטלי תרופות פסיכיאטריות. יש חלק עם קוגניציה תקינה וחלק עם פיגור מקל עד נמוך.

בשיעור אני אשתמש בשתי יצירות :

1. "בולרו" מאת מוריס רוול (07.03.1875 – 28.12.1937), מלחין צרפתי, נחשב לאחד משני המלחינים המרכזיים בזרם האימפרסיוניסטי של המוסיקה הצרפתית (ביחד עם קלוד דביסי).

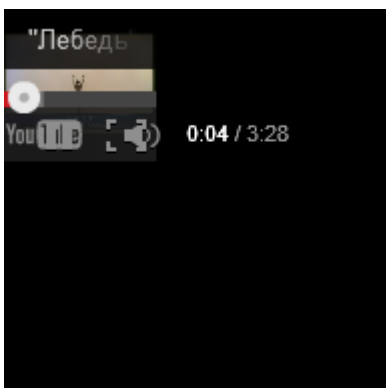
2. "ברבור" מאת קאמי סן-סאנס (19.10.1835 – 16.12.1912), מלחין, נגן עוגב ופסנתרן צרפתי.

שיחה עם התלמידים על המושגים f ו p במוסיקה : f – צליל חזק, p – צליל שקט.

התלמידים מתבקשים להשמיע "א-א-א" בשקט (p) ובקול חזק (f).

על הלוח – מצויר סימן קרשנדו, על ידו מספרים 1 - 10

התלמידים מתבקשים להגיד "א-א-א" מהצליל השקט עד הצעקה ובו-

זמנית המורה סופרת מ1 עד 10. מסבירה לתלמידים את המושג - קרשנדו.

וכן, להפך עד דימינואנדו

התלמידים מאזינים ליצירה "בולרו" מאת מוריס ריזל

המורה מספרת להם שבמהלך היצירה הזאת מתרחש קרשנדו מאוד-מאוד ארוך, מתחילת היצירה ועד סופה.

בזמן האזנה התלמידים מתופפים בדרכוקה ברבעים לפי סימן המורה ובמצב שני – יושבים על הרצפה ומתופפים ב-P, כמו בתחילת היצירה. כאשר הצליל הולך ומתגבר, נעמוד על הברכיים ונתופף קצת חזק יותר. עם הגברת הצליל – נשב על הכיסאות ונתופף חזק יותר.

ולקראת סוף היצירה (כששומעים פורטיסימו) נתופף חזק מאוד ונרקע ברגליים.

התלמידים מאזינים ורואים את הסרטון ה-"ברבור" מאת סן-סאנס בביצועה של בלרינה. תוך כדי האזנה וצפייה בסרטון התלמידים מקבלים הסבר על הבלרינה שמחקה את הברבור.

התלמידים ביחד עם המוסיקה והסרטון מנופפים בידיים כמו כנפי ברבור תוך כדי שינויים דינמיים ובתנועה מותאמת.

סיכום : חזרה על המושגים :

דימינואנדו במוסיקה, ודימינואנדו גם בתנועה.

חשוב לי לציין שבעזרת שינוי בתנועה קל יותר לילדים ברצף אוטיסטי להבין את המושגים : קרשנדו ודימינואנדו.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

הצעה מוגשת על ידי המורה - נעמה איתן

הנושא: תפילה במוסיקה

"הליכה לקיסריה"

מילים: חנה סנש, לחן: דוד זהבי
כיתות היעד:

ג'-ה'

מטרות:

1. להכיר את שירה של חנה סנש "הליכה לקיסריה".
2. לקרב את המשתתפים אל מושג התפילה.
3. לעסוק בצורך האנושי בתפילה.
4. לבחון את הרלוונטיות של מושג התפילה לחיי היום יום של המשתתפים.

הצעות לדרכי עבודה:

- אתר זמרשת מציע מבצעים שונים לשיר (מקהלת קול ישראל לנוער, מרים אביגל, מירה זכאי ועוד). אפשר להשמיע חלק מהביצועים ולהשוות ביניהם.

- מציגים תמונות של מוסלמי מתפלל, נזירה ויהודי בכותל.
- שואלים: מהי הפעולה המשותפת לשלושת האנשים בתמונות?
- לאחר שהמשתתפים משיבים מציגים בפניהם תמונות נוספות.

שואלים:

- מה לדעתכם מתרחש בתמונות הללו?
- האם גם בהן מתקיימת תפילה?
- באיזה מובן אפשר למצוא תפילה בכל אחד מהציורים?
- באילו ציורים אינכם מוצאים תפילה בכלל?

חושבים על מצבים בחיים שבהם מתפללים.

אֵלִי, אֵלִי
שֶׁלֹא יִגְמַר לְעוֹלָם
הַחֹל וְהָיָה,
רְשָׁרוֹשׁ שֶׁל הַמָּיִם,
בָּרֶק הַשָּׁמַיִם,
תְּפִילַת הָאָדָם.

1. קוראים את השיר.
2. מהם היסודות החומריים החיוניים לקיומנו? אדמה, מים, אש, אוויר. מוצאים אותם בשיר.
3. מהו היסוד הרוחני שבלעדיו אין קיום לאדם בשיר? התפילה.
4. שרים את השיר "הליכה לקיסריה". מספרים על רקע לכתובת השיר (נמצא בסוף המערך).
5. מאזינים לביצועי שונים לשיר באתר "זמרשת" ומשווים ביניהם.
6. מתייחסים למרכיבים מוסיקליים כמו הפתיחה שמתחילה בקפיצת אוקטבה ; המתח שנוצר עלי ידי העליה המלודית בסקוונצות לעבר השיא, שמגיע במילים "ברק השמיים", וההרפיה במילים "תפילת האדם" (אולי משום שתפילה היא דבר שבצנעה?)
7. שואלים : האם קרה לכם שנשאתם תפילה? אילו סוגים של תפילה אתם מכירים (אילמת, באמירה, מתוך ספר, שיר תפילה). במה עוזרת התפילה לאדם?
8. כל ילד מנסח תפילה ומכניס אותה לתוך בקבוק.
9. מלחינים בקבוצות שיר תפילה.

הרחבה

8. המשתתפים ממלאים דף שאלות לעבודה עצמית. השאלות לדף :

- כשאני מתפלל אני חושב על...
- כשאני מתפלל אני מרגיש/ה...
- אני מתפלל/ת
- חשוב לי להתפלל בציבור/ לבד כי...
- כשאני מתפלל/ת מהסידור אני מרגיש/ה...
- כשאני במעמד אני מרגיש/ה...
- כשאני מכיו מעמד אני מרגיש/ה...

9. מחלקים למשתתפים נושא, עליו הם כותבים/ מציירים/ יוצרים תפילה, וניתן להלחין אותה :

- א. זריחה
- ב. שקיעה
- ג. גיוס לצבא
- ד. יום הולדת
- ה. יום זכרון
- ו. שבת
- ז. חרטה
- ח. חברות
- ט. אסון טבע
- י. הכרזת גרעין / ש"ש / מכינה
- יא. מבחן
- יב. כישלון
- יג. מלחמה.

רקע על השיר "הליכה לקיסריה" מאת חנה סנש, מתוך ויקיפדיה:

הליכה לקיסריה הוא שיר בעברית שכתבה חנה סנש בשנת 1942. מוכר גם במילים שבו הוא נפתח, בשם "אֵלִי, אֵלִי שְׁלֹא יִגְמַר לְעוֹלָם".

השיר "הליכה לקיסריה" נכתב בקיבוץ שדות ים, שמדרום לקיסריה העתיקה, שם התגוררה באותה תקופה חנה סנש, זמן קצר לפני יציאתה לשליחות שממנה לא שבה.

"הליכה לקיסריה" הולחן על ידי דוד זהבי, והושר מאז קום המדינה על ידי מבצעים רבים, והוא מבוצע באופן תדיר באירועים ממלכתיים, כדוגמת טקסי יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ויום הזיכרון לשואה ולגבורה.

אחד ממאפייני השיר הוא זהותה של הכותבת, חנה סנש. סנש מייצגת דמותה של אישה לוחמת, מנציגי היישוב היהודי, שלמרות הסיכון הרב העזה להסתכן ביציאה לאירופה הכבושה על ידי הנאצים, והוצאה להורג על ידי שלטונות הונגריה לאחר שנחקרה ועונתה, כלוחמת יהודיה.

מאפיין נוסף בשיר "הליכה לקיסריה", המייחד אותו משירים אחרים שנכתבו ביישוב היהודי לפני קום המדינה, הוא תוכנו. השיר אינו מדבר על לאומיות, על זכותנו על הארץ, על קריאה לעם להתאחד, ואינו מזכיר את עם ישראל ואת סוגיית הלאומיות העברית.

השיר מכיל 14 מילים ואורכו 6 שורות בלבד. הוא כתוב כתפילה לאל, שבה מבקשת ממנו המשוררת לשמור על "החול והים", "רשרוש של המים", "ברק השמים" ועל "תפילת האדם". לפי גרסה אחרת, המרכיב הרביעי אינו "תפילת האדם" אלא "האמון באדם". לכל אלה מקדימה המשוררת תקווה תמימה, בקשה מהאל כי רגע זה "לא יגמר לעולם". פשטותו של השיר, התמימות שבו, האופן שבו הוא מנציח

רגע אחד של אושר, של תקווה אוניברסלית, הם אולי הבסיס להשרדותו, קרוב ל-70 שנה לאחר כתיבתו.

במחקר שנערך בשנת 2009, עלה כי השיר הינו השיר המושמע ביותר ביום השואה.

מילות השיר:

אלֵּי, אֵלֵּי	גרסה מוקדמת:
שְׁלֹא יִגְמַר לְעוֹלָם	אלי אלי
הַחֹל וְהָיִים,	שלא ייפסק לעולם
רְשׁוּשׁ שֶׁל הַמַּיִם,	החול והים,
בָּרַק הַשָּׁמַיִם,	זמזום המים,
תְּפִלַּת הָאָדָם.	ברק השמים,
	האמון באדם.

HALICHA LEKEISARIYA

Lyrics: Ch. Senesh
Music: D. Zehavi

השיר: חנה סנש
הלחן: דוד זיבלי

♩ = 88

אֵלֵּי אֵלֵּי שְׁלֹא יִגְמַר לְעוֹלָם הַחֹל וְהָיִים רְשׁוּשׁ שֶׁל הַמַּיִם בָּרַק הַשָּׁמַיִם תְּפִלַּת הָאָדָם

אלי, שלא יגמר לעולם
החול והים, רשׁוש של המים, ברק השמים, תפלת האדם.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

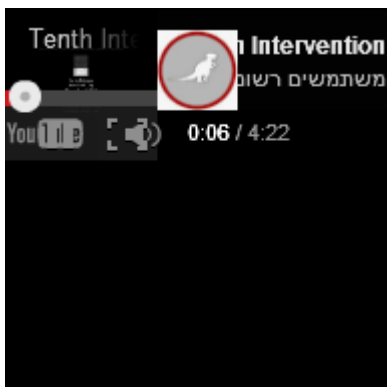
הנושא: הפסקות במוסיקה-יחידת לימוד המתאימה ליום

השואה

[Eli Eli מאת ג'ונתן ברגר](#)

רקע על המלחין

יונתן ברגר Jonathan Berger נולד בשנת 1954 בניו יורק, מלחין וחוקר מוזיקה יהודי-אמריקאי, פרופסור וראש המרכז למוזיקה ומחשבים באוניברסיטת סטנפורד. בנוסף לעבודתו כמלחין, ברגר הוא מהחוקרים המובילים העוסקים בקשרים שבין מחשבים, מוזיקה ותודעה וכן השימוש במוסיקה לצורך אבחון ואנליזה. ברגר כתב למעלה מ 50 מאמרים העוסקים בתחום.

ברגר החל ללמוד באקדמיה למוסיקה בירושלים בשנת 1972. כשחזר לארצות הברית למד לתואר Master of Fine Arts במכון קליפורניה לאמנויות ותואר Doctor of Musical Arts באוניברסיטת סטנפורד. למד קומפוזיציה באוניברסיטאות הרווארד וייל. הוא לימד כ-15 שנה באוניברסיטת ייל. כמו כן לימד באוניברסיטת בר-אילן.

רקע על היצירה

יצירה זו היא עיבוד אינסטרומנטלי לשיר "הליכה לקיסריה" שכתבה חנה סנש והלחין דוד זהבי. היצירה הולחנה לרביעיית מיתרים ונכתבה לזכר דניאל פרל- עיתונאי יהודי אמריקאי, שנחטף בקראצ'י שבפקיסטן ונרצח בידי שוביו בשנת 2002. יצירה זו בוצעה לראשונה כחלק מ"ימי המוסיקה של דניאל פרל" באוניברסיטת סטנפורד בשנת 2002.

רקע על השיר "הליכה לקיסריה"

את השיר 'הליכה לקיסריה' כתבה חנה סנש והלחין דוד זהבי.

מילות השיר:

אֵלִי, אֵלִי
שְׁלֹא יִגְמַר לְעוֹלָם
הַחֹל וְהָיָה,
רְשָׁרוֹשׁ שֶׁל הַמָּיִם,
בְּרֶק הַשָּׁמַיִם,
תְּפִלַּת הָאָדָם.

השיר נכתב בקיבוץ שדות ים, שמדרום לקיסריה העתיקה בשנת 1942, שם התגוררה באותה תקופה חנה סנש, זמן קצר לפני יציאתה לשליחות מעבר לקווי האויב לעזור

בהצלת יהודי הונגריה. במרץ 1944 צנחה סנש בקרואטיה, הצטרפה לקבוצת פרטיזנים מקומית ושלושה חודשים מאוחר יותר נתפסה כאשר עברה את הגבול להונגריה. היא נדונה למוות והוצאה להורג בנובמבר 1944.

"הליכה לקיסריה" הוא שיר קצר, 14 מילים, וללא סימני פיסוק כלל – כתפילה הנאמרת בנשימה אחת. לאחר שנמצא השיר, הוא ניתן להלחנה לדוד זהבי (יחד עם "אשרי הגפרור"), חבר הקיבוץ גם הוא. במכתב שכתב לאמה של סנש, קטרינה, סיפר זהבי ששני השירים הולחנו "בהינף קולמוס" וללא תיקונים. "אחד השירים היפים ביותר שכתבתי בימי חיי הוא השיר 'הליכה לקיסריה', ואודה על האמת כי בשעה שהלחנתי את השיר תוך כדי כתיבתו זלגו עיני דמעות".

לשיר זה קיימת גרסה קודמת בה המילים החותמות את השיר הן 'האמון באדם':

אלי אלי

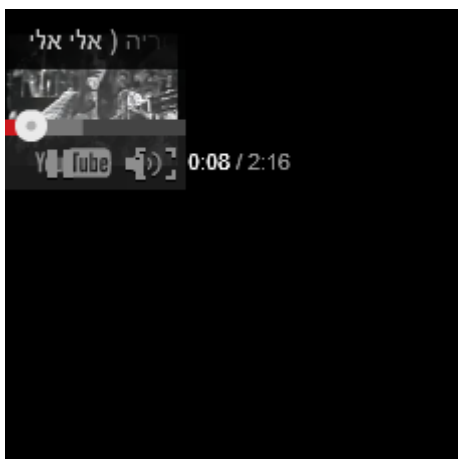
שלא ייפסק לעולם

החול והים,

זמזום המים,

ברק השמים,

האמון באדם.

הצעות לדרכי עבודה

- האזנה ליצירה של ברגר וכן לשיר [הליכה לקיסריה](#) בביצועה של נתנאלה:
- האזנה ליצירה של ברגר ועריכת תרשים גרפי של היצירה כאשר המקומות בהן יש הפסקות מסומנים בעזרת מגן דוד צהוב.
- דיון עם התלמידים עם השאלות הבאות:
 - אילו רגשות/תחושות עולים בעקבות הביצוע של נתנאלה (עצב, כמיהה, ציפייה וכו') ואילו רגשות/תחושות עולים בעקבות ההאזנה ליצירה של ברגר (מחנק, חוסר אויר, עצב, דכדוך)
 - אם מחברים ליצירה של ברגר את המילים של חנה סנש, אילו מילים הוא משמיט מהיצירה ושם במקומן הפסקה?
 - מדוע לדעתכן ברגר משמיט דווקא את המילים "תפילת האדם"? ניתן להביא את הגרסה המוקדמת של מילות השיר ולראות האם היא תומכת בביקורת הסמויה שיש לברגר על בורא העולם.
 - אילו עוד מרכיבים מוסיקליים מעצימים את החוויה שהשיר מנסה להעביר? (דיסוננסים, צלילים גבוהים מאוד ונמוכים מאוד המובאים יחד וכד').

- איך השיר בביצועה של נתנאלה מסתיים ואיך היצירה של ברגר מסתיימת.
באיזו גרסה מובא פתרון מוסיקלי בסיום? מדוע? איזו חוויה זה בא להעביר.

- משימת אלתור: כל אחד מהתלמידים חושב כיצד ניתן "למלא" במוסיקה או את ההפסקות ביצירה של ברגר והשמעה של דוגמאות נבחרות.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

יוסף העשיל

הצעות – "מזמור שיר" – "אנא השם" – נספחים

הצעה מוגשת על ידי המורה – תמר שמר

נושא: מולדת

הגדרת המילה 'מולדת' לפי מילון רב-מילים של יעקב שוויקה:

מולדת: המדינה שאדם נולד בה או שהוא רואה את עצמו שייך לעם היושב בה מבחינה הסטורית או תרבותית. "מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה חתרו היהודים בכל דור לשוב ולהיאחז במולדתם העתיקה" (מתוך מגילת העצמאות)

בחרתי בשיר **"אגדת שלום שבזי"** כיוון שרבי שלם שבזי חלם כל חייו לעלות לארץ ישראל. כל יום שישי הוא חלם ודמיין שהוא מתפלל בירושלים. ר' שלם שבזי חיבר מאות רבות של שירים המבטאים את אהבתו לא"י ואת הכמיהה לגאולה ולמשיח. רבי שלם שבזי ראה את עצמו שייך לעם היושב בציון (כפי שכתוב לעיל בהגדרה המילונית למילה 'מולדת'). לצערנו, למרות רצונו העז לעלות לא"י, הוא לא זכה להגיע אל א"י והוא נפטר ונקבר בתימן.

מילות השיר:

<u>אגדת שלום שבזי</u>	
מילים: אורי ברזילי, לחן: יהודה בדיחי	בין הערבים....
מיום ראשון עד יום ששי בצָהָרִים יושב רבי שלום שבזי בְּחִנּוּת. אורג הוא וטוֹוֶה, גוֹזֵר בְּמִסְפָּרִים, אוהב אֶת הַמְּלָאכָה – וְשׁוֹנֵא רִבְנוֹת	מיום ששי עד יום ראשון מְדֵי שְׁבוּעַ עוֹזֵב רְבִי שְׁלוֹם שְׁבָזִי אֶת הָעִיר, כְּמוֹ בְּכָל שַׁבָּת הוּא טֹס עַל כָּנֶף הָרוּחַ, לְכַתֵּל שְׁשָׂרְד בְּעִיר דָּוִד.
בין הערבים, על הר הבית - בָּא לְתַפְלָה לִירוּשָׁלַיִם	בין הערבים...
כָּל יוֹם וַיּוֹם מִהִשְׁקִיעָה וְכָל הַלַּיִל אוֹחֵז רְבִי שְׁלוֹם שְׁבָזִי בְּעֵטוֹ. מִבְּעַד חֲלוֹנוֹ נִרְאִית יְרוּשָׁלַיִם וְאֵז כָּאֵשׁ עוֹלָה בּוֹקֶעַת שִׁירָתוֹ.	מיום ראשון עד יום ששי בְּצָהָרִים, חוֹזֵר רְבִי שְׁלוֹם שְׁבָזִי לְתַפְיָרָה. בְּאִישׁוֹנוֹ יֵשׁ אֹר, זֶה אֹר יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר דָּבַק בְּכָל הַבָּא בְּשַׁעְרָה.
	בין הערבים.....

חומר רקע על המלחין והמשורר ועל יצירת השיר :

יהודה בדיחי ואורי ברזילי עבדו יחד על הרבה שירים. יהודה בדיחי נולד בת"א והושפע רבות מן השירה התימנית שהושרה בביתו. אורי ברזילי הרבה לכתוב מילים ללחנים מזרחיים. בשנת 1973 אורי ברזילי הגיע אל יהודה בדיחי עם המילים לשיר, אך בלי פזמון. הוא ביקש מיהודה להלחין מנגינה לבית ופזמון. בהשראת המוסיקה שהלחין יהודה בדיחי לפזמון, הצליח אורי ברזילי, לחבר ולהוסיף מילים למנגינת הפזמון.

חומר רקע על רבי שלם שבזי :

רבי **שלום שבזי** ([תימן](#), 1619 - תימן, 1720) המכונה גם **אבא שלום שבזי**, היה מגדולי חכמי ומשוררי [תימן](#) ואחד מגדולי היוצרים בספרות העברית והיהודית לדורותיהם.

מרבית שירי הרב שבזי הם בעיקר שירי קודש המבטאים את הקשר הנצחי שבין עם ישראל והקב"ה, ומיעוטם שירי חידות בתורה לידידיו הרבנים, ושירי פולמוס ושעשוע. בכולם חבויים רמזים או מוסר השכל. בדומה לחכמי ומשוררי ספרד בעידן תור הזהב, גם שירתו מתאפיינת במשקל שירת ספרד.

קברו של הרב שבזי, בעיר תעז, נתקדש גם אצל היהודים וגם אצל התימנים [המוסלמים](#). הוא האישיות הרבנית הנערצת ביותר על יהודי תימן ובפיהם הוא מכונה בתואר "אבא שלום שבזי". דמותו נתפסת בעיניהם כדמות מופלאה של איש מופת בעל השגות על אנושיות ומחולל ניסים, ורבים הם הסיפורים על מופתיו וישועותיו. דוגמה מפורסמת לסיפורי הניסים שסופרו עליו מובאת על ידי הרב [יעקב ספיר](#), בספרו **אבן ספיר** : "בכל ערב שבת נעשה לו נס קפיצת הארץ ובא לארץ ישראל לשבות שם, פעם בירושלם פעם בטבריא פעם בעכו או בחברון, ואחרי מוצאי השבת שב אל ארצו."

בשנת 1977 הוצא לאור קובץ משיריו בשם "דיוואן".

בשנת 1984 הוציאה הזמרת [עפרה חזה](#) את אלבומה [שירי תימן](#), אלבום שלם שכלל שירים מסורתיים ממוצאה התימני, שרובם הם פיוטים של הרב שבזי. מוזיקה זו הפכה בהמשך לזו שסללה את דרכה לשוק הבינלאומי, ופיוטיו בני מאות השנים של שבזי הפכו לחלק משיריה הגדולים ביותר, ביניהם השיר "אם ננעלו" שהפך ללהיט בינלאומי אדיר.

בשנת 2005 כלל [המוזיקאי עידן רייכל](#) באלבומו "[ממעמקים](#)" שני שירים מאת שבזי : "ביום שבת" ו"אם תחפצה".

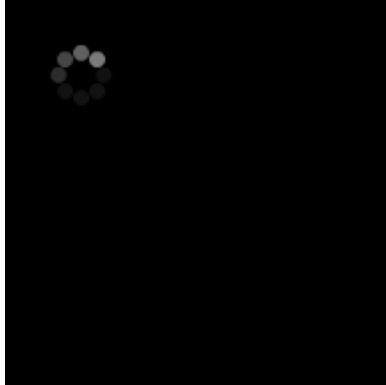

רחוב שלום שבזי בתל אביב

[בישראל](#), שמו של ר' שלום שבזי מונצח בשמותיהם של [בתי כנסת](#) רבים של העדה התימנית וכן ברחובות ובשכונות הנושאים את שמו, בעיקר ביישובים בהם התיישבו יוצאי תימן בישראל. השכונה המפורסמת ביותר הקרויה על שמו היא [שכונת שבזי](#) בתל אביב. כמו כן, במהלך השנים נכתבו ואף הולחנו מספר שירים אודותיו. על שמו הוקם מושב ([טירת שלום](#)) אשר כיום היא שכונה בדרום [נס ציונה](#).

הצעת לדרכי העברה:

1. דיון על מבנה השיר, בתים, פזמונים, פזמון חוזר וכו'.
2. על מי נכתב השיר?
3. האזינו לשיר ובידקו: בכל בית מה מסופר על רבי שלם שבזי? - כותבת תשובותיהם על הלוח.

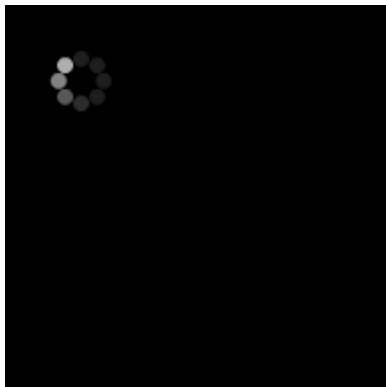

מחזמר

ביצוע לשיר ע"י ילדי הכרך.

4. התלמידים יאזינו פעם נוספת ויבחינו בהבדלים המוסיקליים בין הבתים לפזמונים: (צלילים נמשכים, מהיר, חלומי, סיפורי, דמיוני, גלי, מסולסל, רגוע ועוד כיד הדמיון הטובה של תלמידינו)

(את תשובות שאלות 2,3 אני מרכזת על הלוח כך שנוצרת להם מראה כל השיעור מול עיניהם, המשותפת לתוכן של השיר ולאופי המוזיקלי שלו.)

5. התלמידים יכירו במושג: מלודיה וליווי, ויבצעו זאת פעם עם ליווי ובפעם נוספת ללא ליווי.

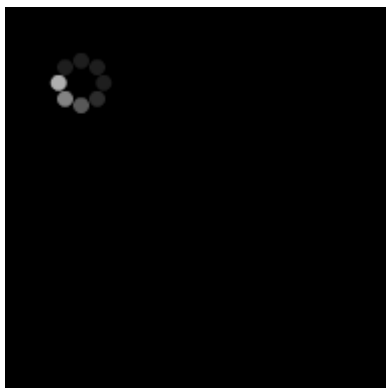

פלייבק לשיר "אגדת שלום שבזי":

6. שיחה עם התלמידים על נושא הצניעות ובריחה מכבוד.

7. התלמידים מתחלקים לחמש קבוצות. כל קבוצה מקבלת תחפושות וכלי נגינה וממחישה לנו מוסיקלית

ואווירתית את חלומו של רבי שלם שבזי וכמיהתו לא"י.

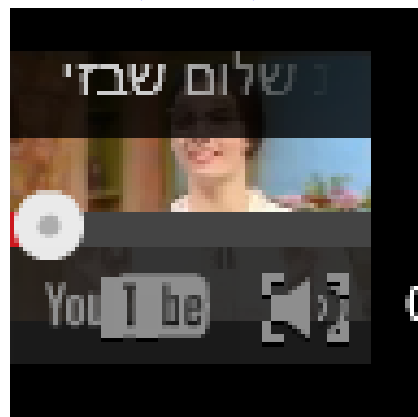

8. סרטון של שרגא ביש גדא בערוץ החינוכית בנושא שלום שבזי. ממליצה להראות לסיכום יחידת הלימוד:

יש גם בצוע לשיר מתוך התוכנית "קשת בענן"

כשהמילים רצות על המרקע.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

הצעה מוגשת על ידי המורה - דורית רבקה ליבוביץ

רבות הדרכים לאהוב אותך.... (יחידת לימוד המתאימה לתיכון)

ביחידת לימוד זו נבחן דרכים שונות לתפילה שמתבטאות במוסיקה של התפילה.

רקע כללי:

על חנן יובל:

חנן יובל (בוליבסקי) (נולד ב-3 באוקטובר 1946). נולד בקיבוץ משמרות כחנן בוליבסקי לבלה ויצחק, ממייסדי הקיבוץ, שעלו לארץ ישראל מלטביה ומאוקראינה. יובל התחיל ללמוד לנגן בגיטרה לאחר בר המצווה שלו באזור מגוריו ומאוחר יותר המשיך בלימודי גיטרה קלאסית אצל חיים אסולין בתל אביב. הוא השתתף בחוג הדרמטי בבית ספרו וכישוריו אלו הוליכו אותו לשירותו הצבאי בלהקת הנח"ל מ-1965 ועד 1966. לאחר מכן הצטרף להרכבים שונים ולאחריהם החל בקריירת סולו, שכללה שיתופי פעולה מוזיקליים רבים. הוא למד פילוסופיה כללית ויהודית באוניברסיטת תל אביב.

כבר בתחילת דרכו האמנותית, ביצע יובל יחד עם שותפיו ללהקת השלושרים במסגרת פסטיבל הזמר החסידי הראשון ב-1969, את שירו של שלמה קרליבך "והאר עינינו" שהגיע למקום השלישי. ב-1971 ביצע באותו פסטיבל, יחד עם שותפיו לשובבי ציון את "חמדת ימים" ובהמשך הקליטה השלישייה את "ישראל ישראל בטח בשם". שלושת השירים זכו להצלחה ותהודה רבה ותרמו רבות להחדרת המוזיקה של קרליבך לתודעה התרבותית הישראלית.

ב-1995, כשהיה מנהל אמנותי בפסטיבל ערד ולאחר פטירתו של קרליבך בשלהי 1994, יזם והפיק יובל ערב משיריו בשם "עוד אבינו חי". בערב זה אף השתתף לצדם של עוזי חיטמן, שלמה בר, אלעזר שטורם, צמד רעים, חבורת "הרעננים" ובתו של קרליבך נשמה, שהובאה על ידי הפסטיבל במיוחד מצפון אמריקה. בהמשך להפקה זו הוליד יובל הופעה של שירי קרליבך עם עוזי חיטמן, שלמה בר ואלעזר שטורם. הופעה זו רצה ברחבי ישראל עד 2005. ההופעה האחרונה התקיימה בפסטיבל הכליזמרים בצפת, ופחות מחודשיים לאחריה נפטר חיטמן.

ב-2010 הוזמן יובל להיות אורחם של חברי תנועת המקויה ביפן לסדרת הופעות אשר היו מבוססות, רובן ככולן, על המוזיקה של קרליבך שאותה אימצה התנועה לצד אהבתה למדינת ישראל ולתנ"ך.

במהלך הקריירה המוזיקלית שלו, נטה יובל מספר פעמים לכיוון המוזיקה המזרחית-ישראלית. בתחילת שנות השמונים היה שותף כמפיק ומלחין באלבומו של האסיר שושי מאגף 7 בכלא באר שבע, "האסיר המזמר", הידוע בעיקר בלהיט "פסוליה". באותה תקופה יצא גם האלבום "הקוסקוס והסרפן" עם דודו אלהרר ובעקבותיו מופע בשם זה, שהיה בעל גוון מחאתי נגד קיפוח תרבות עדות המזרח. באלבום נכללו גם שירים ישנים ובעיקר חדשים שהלחין יובל, בהם "הימים שעוד נכוננו לנו".

ב-1990 הוציא יובל את האלבום "הכל דיבורים", בעל הניחוח המזרחי (אם כי ישנה נטייה יותר לכיוון הפופ הקליל). יובל הלחין את רוב שירי האלבום, בהם את "הכל דיבורים" ששר עם חיים משה, "כמה אהבה" על פי לחן עממי טורקי, "ים תיכוני" (שהופיע באלבומו "דור" והוקלט לאלבום זה מחדש) ו"אז יאללה" למילים של אהוד מנור (שהופיע באלבום "כשהיונים חוזרות" והוקלט לכאן מחדש), את "סלסולים" למילותיו של יואב גינאי (שבוצע במקור על ידי רבקה זהר ואלי לוזון בפסטיגל 1986) ואת השירים שכתב דודו אלהרר לשושי: "הצעת עבודה", "הנהלת חשבונות" ו"פסוליה".

יורם טהרלב מספר על הסיפור שמאחורי השיר:

"אחרי מלחמת ששת הימים קמה בארצות הברית "להקה צבאית", שהשתייכה לכנסייה נוצרית בדנוור קולוראדו. הם היו מגיעים לישראל פעם בשנה, וכשהם לבושים במדי צה"ל היו מופיעים (במשך שבועיים) בבסיסי צה"ל. הערצתם לישראל ולצה"ל גרמה לכך שעל הכנסייה שלהם בארה"ב הם לא קבעו צלב! בראשית שנות השמונים הוזמנתי יחד עם הבמאי שי לביא, לעבוד עם הלהקה על תכנית חדשה לקראת הופעתם בארץ. אחת מחברות הלהקה ביקשה ממני שאכתוב לה שיר מיוחד שיתאר את הגעגועים שלה לארץ, הממלאים (באמת!) את כל חייה. וזה השיר שכתבתי. לימים באה אלי הביתה ירדנה ארזי עם המפיק שלה גברי מזור וחיפשו שירים ישנים. נתתי להם את השיר הזה, והם נסעו אותו ממני לחנן יובל והוא הלחין אותו מיד במקום והשיר הפך ללהיט גדול."

הצעות לדרכי עבודה

1. נשמיע את השיר "[שהשמש תעבור עלי](#)" בביצועו של חנן יובל

נערוך בירור עם התלמידים לגבי הנושאים הבאים:

- הדינמיקה בשיר (חזק חלש, משתנה)
- הקצב (מהיר, איטי)
- הסגנון (קלאסי, מזרחי, ישראלי)
- הקול של חנן - איזה הרגשה הוא נותן האם הוא מסלסל, או נשאר סטטי
- מה התזמור של השיר? מדוע בחר חנן יובל לתזמר אותו כך לדעתכם?
- איזו הרגשה כללית השיר נותן?
- איזה שם הייתם נותנים לתפילה הזו?

שהשמש תעבור עלי

מילים: יורם טהרלב

לחן: חנן יובל

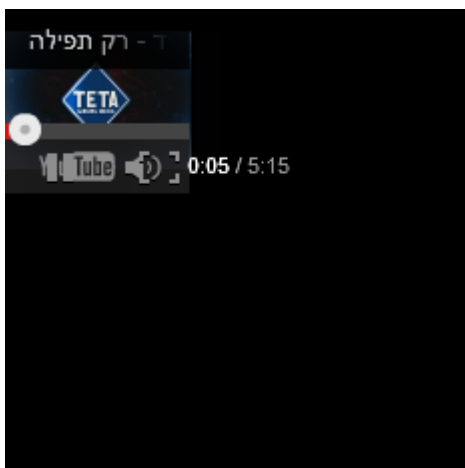
ישנם ימים ללא מרגוע
בם לא אמצא לי נחמה
ומוכרח אני לנגוע
בעשבים, באדמה
לפסוע באותה הדרך
בתוך פריחת הכרכומים
ולהיות כל כך אחרת
ולפרוח ערב הגשמים.

רק תפילה אשא
הוי אלי, אלי
שהשמש תעבור עלי
ותראה לי שוב את משעולי
הוי אלי, אלי
רק תפילה אשא
שהשמש תעבור עלי
ותיקח אותי אל המסע.

ואם אשוב אל זאת הארץ
ואם אפסע שוב בדרכים
האם כקדם יכירוני
האנשים והפרחים.

רק תפילה אשא...

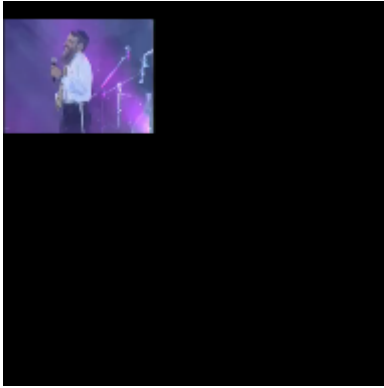
האם אמצא את כל היופי
האהבה הנושנה
אשר הייתה שם כשעזבתי
עת אהבתי פעם ראשונה.

2. משמיעים את [הביצוע של אברהם פריד](#) לאותו השיר
נערוך שוב את את ברירור הנושאים שלעיל (בסעיף 1)

נקיים דיון : מה ההבדלים בין סוגי התפילות? האם שתי הדרכים לגיטימיות לתפילה?
לאיזו תפילה אתם מתחברים יותר?

3. נראה את הביצוע המשותף של אברהם פריד וחנן יובל לשיר
ונשאל את השאלה המעוררת מחשבה : האם אפשר לשלב בין
האופנים של התפילה? האם אותו אדם יכול להתפלל בכמה
אופנים? מתי הוא מתפלל כמו "חנן יובל" ומתי כמו
"אברהם פריד"?

חזרה ל – "נושאים

עיקריים"

4. נשמיע את הפיוט "אל אדון" בביצוע של אורי מוזס בניגון ברסלב (מצ"ב) ונשאל על
אותם דגשים המופיעים על הלוח

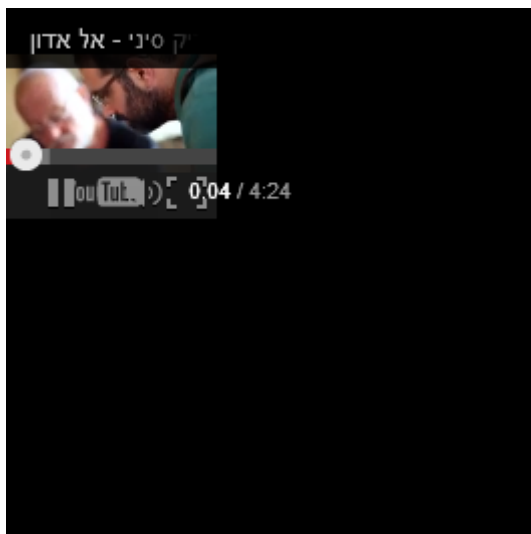
אל אדון

מחבר לא ידוע

ארץ ישראל / מאה 2-4

אל אֲדֹנָי עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים
בְּרוּךְ וּמְבָרָךְ בְּפִי כָל הַנְּשָׁמָה
גָּדְלוֹ וְטוֹבוֹ מְלֵא עוֹלָם
דַּעַת וְתְבוּנָה סוֹבְבִים הוֹדוֹ
הַמְתַּגָּאָה עַל חֵיות הַקֶּדֶשׁ
וְנִהְדָּר בְּכָבוֹד עַל הַמְרַכְבֶּה
זְכוֹת וּמִישׁוֹר לִפְנֵי כִסְאוֹ
חֶסֶד וְרַחֲמִים מְלֵא כְבוֹדוֹ
טוֹבִים מְאֹרֹת שֶׁבָּרָאם אֱלֹקֵינוּ
יֵצֶרם בְּדַעַת בְּבִינָה וּבְהַשְׁכֵּל
כֹּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם
לְחֵיות מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תֵּבֵל
מְלָאִים זִיו וּמְפִיקִים נֶגֶה
נֶאֱמָה זִיוֹם בְּכָל הָעוֹלָם
שְׂמֵחִים בְּצִאתָם שְׂשִׁים בְּבוֹאָם
עוֹשִׂים בְּאִמָּה רְצוֹן קוֹנֵיהֶם
פֶּאֶר וְכָבוֹד נוֹתֵנִים לְשִׁמּוֹ
צִהְלָה וְרִנָּה לְזֶכֶר מְלֻכוֹתוֹ
קָרָא לְשִׁמְשׁ וַיִּזְרַח אוֹר
רָאָה וְהִתְקִין צוּרַת הַלְבָנָה

שֶׁבַח נוֹתָנִים לוֹ כָּל צָבָא מְרוֹם
תַּפְאֶרֶת וּגְדֻלָּה שְׂרָפִים וְחַיִּים וְאוֹפָנֵי הַקֹּדֶשׁ

על הפיוט :

פיוט קדום המושר בתפילת שחרית של שבת ושל חג בכל הקהילות, על אף שתוכנו אינו מעיד על כך שנכתב כפיוט לשבת דווקא .

זהו אחד מן הפיוטים הקדומים ביותר הידועים לנו ומשערים שהוא מתקופת הפיוט הארץ ישראלי הקדום, מן המאות הראשונות לספירה. הפיוט בנוי לפי סדר הא"ב ואינו מחורז, עובדה התומכת בהשערה על קדמותו. עיצובו ההדור והחגיגי, תכנו המרהיב ומקצבו הסימטרי עולים בקנה אחד עם התמונה הקוסמית ההרמונית המצטיירת בו : האל בורא היקום ובייחוד בורא המאורות, המשפיע מטובו המופלא על הבריות וזוכה על כן להיות משובח ומהולל על ידן, בייחוד על ידי הבריות השמימיות הסובבות את כסא הכבוד.

5. נשמיע את **הפיוט "אל אדון"** בלחן ובביצוע של יוני גנוט ואריק סיני-

https://youtu.be/ag7los_VkFA

נסב את תשומת לב התלמידים לכך, שאריק סיני שר מתוך הסידור ואיך זה משפיע על השירה שלו.

6. נדון על אופני התפילה השונים בפיוט שהוא עצמו תפילה ונעלה את השאלה כיצד

המוסיקה תורמת לתפילה?

7. נסכם את הדעות השונות.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

זמר אק - חזרה ל - "נושאים עיקריים"

הצעות - "מזמור שיר" - "עמוד האש" - נספחים

הצעה מוגשת על ידי המורה - תמי אורדו

רקע כללי

מהו עמוד האש בתנ"ך?

על פי המסופר בתנ"ך, עמוד ענן היה ענן מיוחד שהיווה שליחו של אלוהים אשר ליווה והדריך את בני ישראל ביציאתם ממצרים. הענן הופיע במשך היום ובלילה החליף אותו עמוד האש שהאיר לבני ישראל:

וְהָיָה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמֹד עֵנָן, לַיְלָה בְּעָמֹד אֵשׁ, לְהָאִיר לָהֶם--לְלֶכֶת, יוֹמָם וְלַיְלָה. לֹא-יָמִישׁ עָמֹד הָעֵנָן, יוֹמָם, וְעָמֹד הָאֵשׁ, לַיְלָה--לִפְנֵי, הָעָם.

פסוק כ"א, פרק י"ג, ספר שמות –

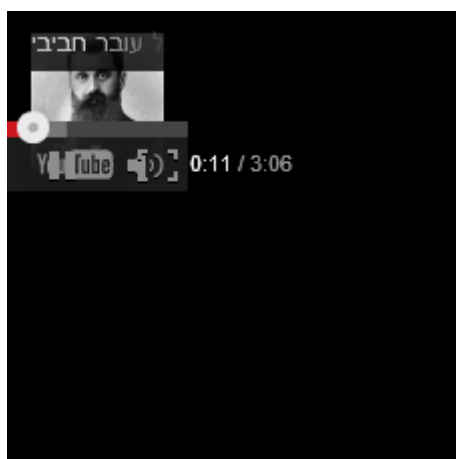
עמוד האש בטלויזיה ובמוסיקה היא סדרת טלויזיה תיעודית בת 19 פרקים של הערוץ הראשון על תולדות הציונות. הסדרה מתמקדת בתולדות הציונות החל משנת 1896 עם ההתעוררות הלאומית של הרצל ועד לשנת 1948 עם הכרזת העצמאות והקמת מדינת ישראל. את המוסיקה המקורית לסדרה כתב המלחין שם טוב לוי. הלחן הפך לפסקול המייצג ביותר את הסדרה, מייצג את התקווה והתקומה אך כיום הוא מזוהה גם כאחד הלחנים המאפיינים במיוחד את יום השואה.

בתחילה נכתבה המוסיקה כמוסיקה תזמורתית, אך לאחר מכן הוסיפו לה גם טקסט, טקסט שנכתב על ידי אהוד מנור ובוצע על ידי להקת "הכל עובר חביבי":

אני רואה אותו בלילה
ניצב על מקומו עמוד האש .
מגדל של אור עולה למעלה
מצמיח שורשים כאילו ביקש
להגיד לפזורי העם,
לתועי המדבר אי שם
בואו לכאן מצפון, מים,
נגב וקדם .

לילות רבים סבב בדרך ,
הפציע בעיני מי שחלם .
הינחה בחושך אלי ארץ
ממנה לא ימוש אורו לעולם .
להאיר לפזורי העם ,
לתועי המדבר אי שם
דרך עד כאן מצפון, מים ,
נגב וקדם .
עמוד האש, עמוד השחר קם .

קישור [לביצוע התזמורתי](#):

קישור [לביצוע הווקאלי](#):

הצעות לדרכי עבודה

ביום השואה האחרון, שהתקיים השבוע, בית הספר היסודי בו אני עובדת קיים יום של למידה משמעותית חווייתית סביב השואה. לאחר מפקד בוקר קצר לכלל בית הספר, בו מקהלת בית הספר בניצוחי שרה את "חוף קיסריה", חזרו התלמידים לכיתותיהם לפעילויות עם המחנכות ובנוסף הופעלו במהלך יום המוקד תחנות, אליהן הגיעו הכיתות השונות על פי סבבים שנקבעו מראש. התחנות היו:

א. תחנת אמנות בה הילדים הכינו בהנחיית המורה לאמנות בולים סביב סמלי השואה וציורי גרפיטי בנושא.

ב. תחנת קולנוע בה הילדים צפו בהנחיית המורה לתקשורת בקטעים נבחרים מתוך הסרט "הנער בפיג'מת הפסים", צפייה מודרכת ומבוקרת.

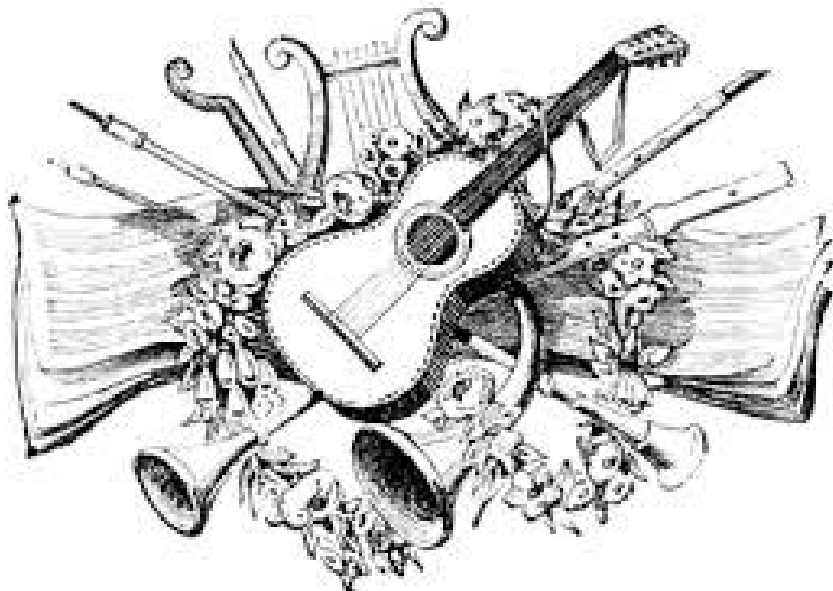
ג. תחנת "מורים צעירים", בה תלמידי כיתה ו' ותלמידי מועצת התלמידים הרצו בפני התלמידים הצעירים על נושאים ומושגים שונים הקשורים בשואה.

ד. תחנת מוסיקה, אותה אני הפעלתי ובה הילדים הכירו שיר שעוסק בשואה, למדו אותו מבחינה טקסטואלית ומוסיקלית, התחברו להיבטים רגשיים ובסיום הסדנה שרו את השיר. הכיתות הנמוכות (ג-ד) למדו את השיר "החיים היפים" ואילו הכיתות הגבוהות (ה-ו) למדו את "עמוד האש". כיצד נעשה הדבר?

1. עוד טרם הכניסה לחדר המוזיקה, במסדרון שלידי, העמדתי שולחן עגול גדול עם נרות נשמה רבים דולקים ודגל המדינה. ליד השולחן עמדה תלמידת כינור מכיתה ו' (בבית ספר זה אני מפעילה תוכנית לימוד כינור קבוצתית) וניגנה את נעימת הנושא של "עמוד האש" (תווים מצורפים בתחתית העבודה). אותה תלמידה ניגנה גם את "עמוד האש" בטקס הבית ספרי בתחילת היום, כליווי רקע לטקסט שהוקרא על ידי תלמיד אחר.

2. עם כניסת התלמידים, ביקשתי מהם להאזין לפס הקול התזמורתי וביקשתי שבזמן האזנה ינסו לחשוב מה מתארת המוסיקה מבחינת מצב רוח, הלך נפש, אווירה ולנסות לתת שם לקטע. לאחר האזנה ענו התלמידים תשובות מגוונות רבות.
3. בעקבות התשובות חשפתי בפניהם את שם הקטע ושאלתי האם יודעים מהו עמוד האש. בעקבות זאת הסברתי מהו עמוד האש.
4. לפני האזנה שנייה ביקשתי שכעת ינסו לבדוק אילו כלי נגינה משתתפים. לאחר האזנה ובעקבותיה התלמידים אומרים שמות כלים רבים וכך מגיעים למסקנה שזהו קטע תזמורתי (ניתן כאן לחדד ולהדגיש שזו תזמורת סימפונית ובקצרה להסביר את ההבדל בין תזמורת סימפונית לקאמרית).
5. ניתן לעשות גם ריאליזציה בתנועה על הקטע, על פי חלוקה לפסוקים מוזיקליים ולקבוצות הכלי השונות, עם דגש על העמדת הילדים במעגל גדול, כאשר במרכזו גוש גדול של ילדים אחרים, שהם מסמלים את עמוד האש. תלמידים שאינם מעוניינים לנוע במרחב ולרקוד יכולים לקבל כלי הקשה דידקטיים ולהקיש אוסטינטו ריתמי איטי (בנושא הראשון הקשה על תחילת כל תיבה, כלומר רבע בהקשה ועוד שלושה רבעים הפסקה, ובנושא השני הקשה כל מחצית תיבה, כלומר רבע הקשה ורבע הפסקה). לצערי, מפאת קוצר הזמן והצורך להכניס את הכל במסגרת מפגש חד פעמי בן 40 דקות נאלצתי לוותר על פעילות הריאליזציה וההקשה.
6. בשלב זה התלמידים כבר מכירים היטב את המנגינה (שמעו אותה שלוש פעמים : במסדרון לפני הכניסה לפעילות בביצוע כנרית מבין התלמידים, ובכיתה פעמיים על ידי התזמורת) ולכן כעת חילקתי את מילות השיר, ביקשתי לעקוב בזמן שהשמעתי את הביצוע של להקת "הכל עובר חביבי". התלמידים שכבר קלטו את המנגינה הוזמנו להצטרף בשירה, אחרים עקבו בעיניים במילים תוך כדי האזנה והיו מוזמנים על פי הקצב לאמר בפנטומימה, ללא קול, את הטקסט.
7. יציאה מהחדר ומעבר לתחנה הבאה תוך כדי הליכה על פי קצב "עמוד האש".

Violin I

עמוד האש

Arr. Shlomo Tintpulver

Violin I musical score for the piece "Eimod Ha'esh" (עמוד האש). The score is written in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). The piece consists of six staves of music. The first staff begins with a whole note G4, followed by a half note A4, and then a quarter note B4. The second staff begins with a quarter note C5, followed by a quarter note D5, and then a quarter note E5. The third staff begins with a quarter note F5, followed by a quarter note G5, and then a quarter note A5. The fourth staff begins with a quarter note B5, followed by a quarter note C6, and then a quarter note D6. The fifth staff begins with a quarter note E6, followed by a quarter note F6, and then a quarter note G6. The sixth staff begins with a quarter note A6, followed by a quarter note B6, and then a quarter note C7. The score ends with a double bar line.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

שנת מול שנת שמיטה

הצעה מוגשת על ידי המורה - רותי נודלר

רקע כללי

כדי להמחיש את "ההפסקה" של שנת השמיטה נשתמש בהפסקות במוזיקה.

הצעות לדרכי הוראה

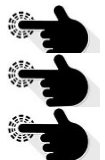
1. נפתח את הפעילות במשחק תופסת בכל פעם ש/תלמיד יתעייף הוא יתבקש לנוח בצד
לאחר סיום המשחק יתכנסו הילדים יחד ותינתן מנוחה כוללת לכולם. לאחר מכן יתקיים דיון לגבי הצורך בעצירה והפסקה. יועלה נושא השבת ושנת השמיטה, שנת המנוחה.
2. בשלב הבא אנגן לתלמידים באקורדיון קטעים ללא הפסקות. התלמידים ילכו לפי קצב הנגינה.
בפעם השנייה אנגן יצירה עם הפסקות.
התלמידים הולכים או רצים לפי המקצב – ונעצרים בהפסקה.
אבקש מהתלמידים לומר מתי ניגנתי ברצף, ובאיזה קטעים ניגנתי בהפסקות.
התלמידים יבחינו בין שני הקטעים.

3. משחק החישוק

- נפזר חישוקים על הרצפה.
תלמידים ילכו לפי קצב הנגינה, בזמן ההפסקה יכנסו לחישוק,
או/ בזמן ההפסקה ימחאו כף.
4. התלמידים יפנימו את נושא ההפסקה בנגינה וביצירות שונות.
ויבחינו במרכיבים המוזיקליים שיוצרים את הדמימה.
נאזין לפליבק - שיש בו דמימות "נדנדה בשנים" - אלה שאול
התלמידים יקבלו כלים, יאזינו לפליבק "נדנדה בשנים" ורק השליש ינגן את הדמימה-
שאר הכלים יפסיקו את הנגינה.
ולחיפך, רק השליש ינגן ושאר הכלים יבצעו את הדמימה

קישורים:

- ✓ לאן רץ ערן – לחץ כאן
- ✓ איך אפשר לשמור שמיטה? – לחץ כאן
- ✓ לי גאון - "שנת שמיטה" למרגלות בית אורן – לחץ כאן

נלמד את הקטעים הבאים

1-7 הקפיצות.

2- שיר השמיטה-אורלי וצוריאל יעקב

3-שמיטה-הלל מילוא

4-שבת מתנה-אביהו מדינה

5. שיר השמיטה / אורלי וצוריאל יעקב

(לפי מנגינת "הכל פתוח" מאת נעמי שמר)

באה שנת שביעית, באה שנת שמיטה/	לכן הלל זקן את הפרוזבול תיקן/
את השדה נוטשים, עוזבים את הגינה/	כך בית הדין החוב יתן.
זריעה קצירה זמירה בצירה וחרישה/	נלמד מהשמיטה וותרנות ואהבה/
הכל אסור מן התורה	חסד עם עני ולדל עזרה/
בדוכן שמיטה פירות וירקות/	ניתן את המנוחה לאמא אדמה/
אשר יגיעו מ-גידולי החממות/	היא מתחדשת בכוחה.
מאוצר בית דין, משדה היתר מכירה/	<u>פזמון</u> : הכל פתוח.....
ומשדה של מוסטפא	תמיד ולעולם השביעין חביבין/
<u>פזמון</u> :	שבעת המינים שבעת הקנים/
הכל פתוח יש הפקר שמיטה//	שבע ברכות שבע נביאות/
והשביעית-תשמטנה ונטשתה//	ובעולם שבע יבשות.
שנת מנוחה//, שנת שבתון//	שבע שנות שמיטה והנה היובל
שנה של חסד ורצון	שנת החמישים מבלי להתבלבל
בסוף שנת שביעית מוותרים על הכספים/	שחרר העבדים השב הנחלות
לא גובים חובות לא נושים ת'חייבים/	תלמד תשכיל להתעלות

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

6. "שמיטה" מאת הלל מלוא

שמיטה

אל תחכו יובלות

כדי לשמוט

עמידת מוצא לשמיטה

ידיים שמוטות לצידי הגוף

כפות ידיים פתוחות ורפוי

ושומטות :

שנאה//

קנאה/

מתח//

עלבון/

מלחמה//

אטימות/

אשמה//

הנה שבע שמיטות

פעם ביוכל יכולה הנפש לנוח מלשמוט

אחרי כל מידה נמחא כפיים לפי הדמימות בשיר.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

רקע כללי:

התלמיד יכירו מושג הנוף, במתמטיקה זה יופיע במגמת של גרף, סטטיסטיקה, חיבור בין "הרים מתמטיים" וכדומה ולמול זה את המושג אדמה

התלמידים ישתמשו במערכת צירים, בדיאגרמות פאיי ובדיאגרמות כלכליות המראות מגמות, תצפיות, נבואות כלכליות ומתמטיות וכל-זה כתמיד למול מערכת הצירים שמהווה את האדמה.

נושאי הלימוד המתמטיים:

- סטטיסטיקה, שכיחות, ממוצע וחציון.
- דיאגרמות מסוגים שונים.
- מערכות צירים שונות.
- מתמטיקה כלכלה ונוף.

דרכי הוראה:

נתחיל את השיעור בשיר המהווה נקודת תצפית על הנוף...אי-שם מעל ההרים ומעל הנוף...דואה לה הציפור גדולת הממדים ומסתכל את הנוף מלמעלה.

ההסתכלות מלמעלה שונה, היא מאפשרת בהינף של מבט אחד ללמוד את השטח, לראות את הדגשים, להשוות את המפה למה ש"רואים בעיניים".

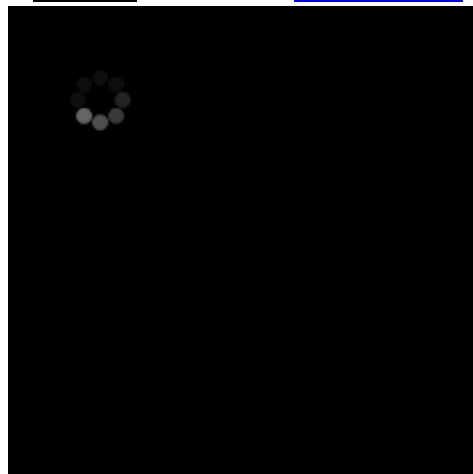
עוד נדגיש כי הקשר לאדמה מלמעלה הוא קשר אחר. כמובן שתמיד קיים הקשר של "לדרוך על האדמה", "ללכת ברגליים" או שכפי שכתב רפול (רא"ל ראפל איתן) בספרו "להיות חייל" – לא דומה מי שהלך ברגליות על האדמה למי שרואה את האדמה דרך חלונות האוטובוס. (ציטוט לפי היזכרון).

להלן קישור לתמונות נוף ממעוף הציפור של ארץ ישראל:

<http://www.aboutisrael.co.il/heb/freepage.php?id=997>

נפתח בשיר "שיר היונה" בביצוע של נתנאלה לחן של מתי כספי ומילים של שמרית אור

שיר היונה

נתנאלה

מילים: שמרית אור

לחן: מתי כספי

קיימים 2 ביצועים נוספים לשיר זה

אקורדים

גבוה

מעל המגדלים

היונה פורשת כנף,

היונה דואה במרחב

ועיניה כלות.

גבוה,

כמו הענבלים

עם עלות היום היא הומה

ועם רדת ליל, בדממה,

אברותיה קלות.

הלאה, הלאה,

על המים מרחפת

עוד היא מחכה.

גבוה

מעל הרי גלבע

מעל העננים

הדרך ארוכה

בחיים האמתיים ההסתכלות מלמעלה היא חשובה לאין שיעור.

ראו את הציטוט מאתר ניתוח מניות:

גרף מקצועי זה מעניק מבט מעמיק על מעל ל-2000 מניות מובילות מעשרים מדינות שונות

יהורם גאון

(להקשיב למנגינה, לקרוא את המילים, ברקע תמונות ירושלים ממעוף הציפור)

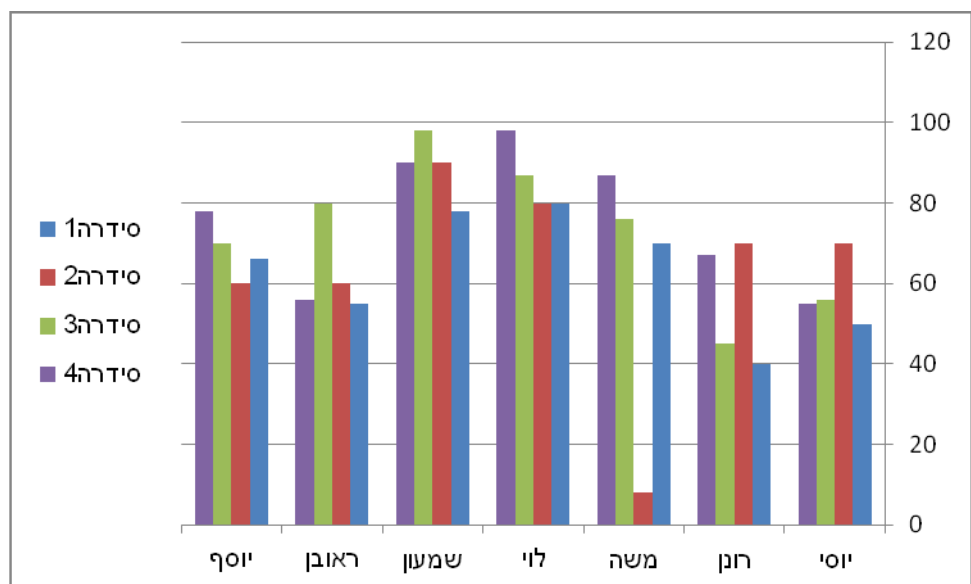
מעל פסגת הר הצופים	מעל פסגת הר הצופים
אשתחוה לך אפיים	אשתחוה לך אפיים
מעל פסגת הר הצופים	מעל פסגת הר הצופים
שלום לך ירושלים !	שלום לך ירושלים !
באלפי ברכות היי ברוכה !	מאה דורות חלמתי עלייך ,
מקדש, מלך, עיר מלוכה !	לראות, לזכות, באור פנייך !
ירושלים, ירושלים ,	ירושלים, ירושלים ,
אני לא אזוז מפה !	האירי פנייך לבנך !
ירושלים, ירושלים ,	ירושלים, ירושלים ,
יבוא המשיח, יבוא!	מחרבותייך אבנך !

כעת, נחזור לעולם המתמטי...העולם הסטטיסטי – אוסף ציונים של 7 תלמידים ואופן הצגתם בגרף.

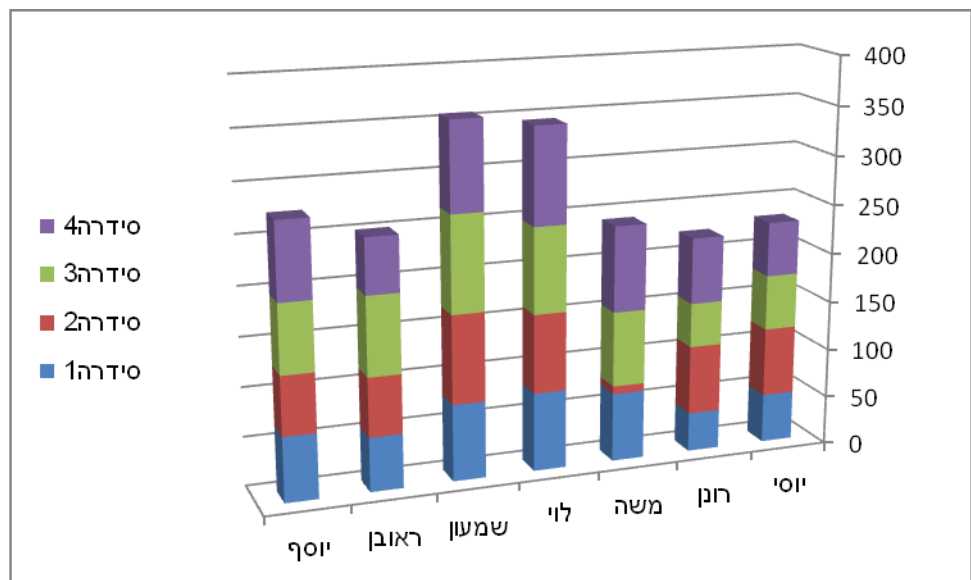
55	56	70	50	יוסי
67	45	70	40	רון
87	76	8	70	משה
98	87	80	80	לוי
90	98	90	78	שמעון
56	80	60	55	ראובן
78	70	60	66	יוסף

ניתן לראות את הציונים ממספר גרפים שונים – כל גרף מלמד משהו אחר :

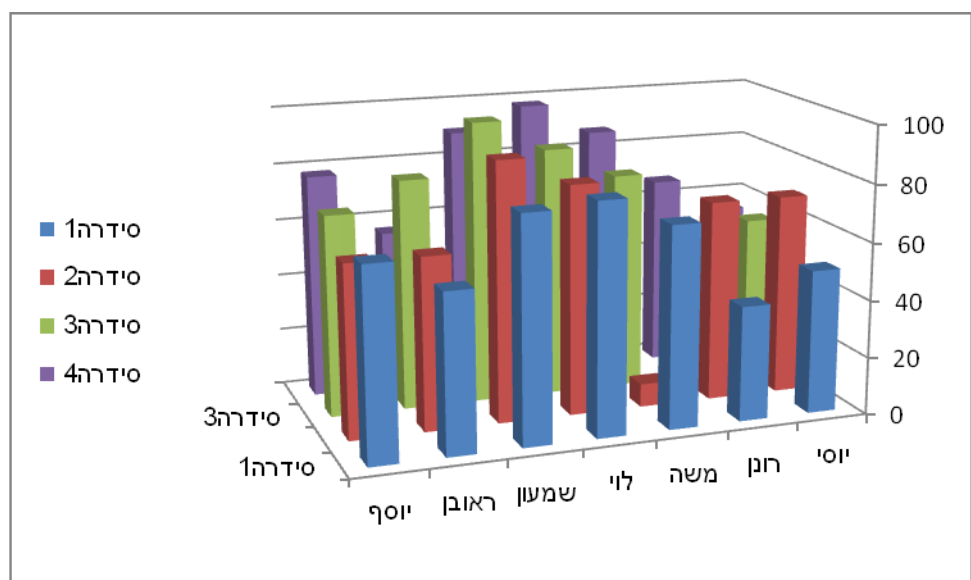
גרף ציונים לפי מבחן ולפי תלמיד מציג את הציונים העצמיים לכל תלמיד ללא קשר לתלמידים האחרים. מגרף זה ניתן ללמוד בק פרטים עצמיים.

גרף המציג קומות התפתחות בציונים לכל תלמיד, הגרף מראה את היחס הקיים עבור כל תלמיד בנפרד בין הציונים שלו

גרף תלת-מימד המציג באופן ויזואלי את היחס של ציון וציון עבור כל תלמיד בנפרד, אבל גם מציג את היחס בין הציונים לבין התלמידים השונים.

נחזור למוסיקה...משהו מיוחד – The Carpenters – שימו לב לזמרת בעלת הקול היפיפה

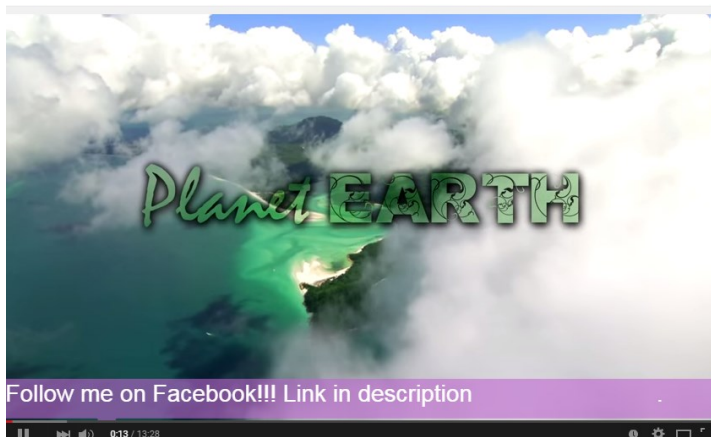
– שימו לב באיזה כלי היא מנגנת.

הסרטון הבא על Keren Carpenter :

<https://www.youtube.com/watch?v=6dJUnh6N8-U&spfreload=10>

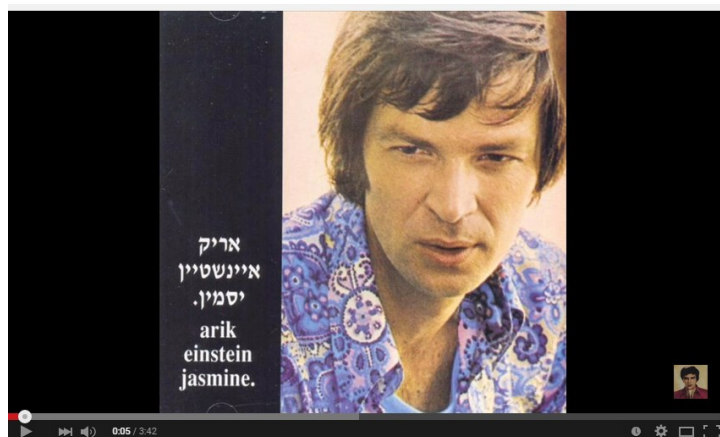
סרטון דרמטי על נוף המצולם מהאוויר.

ונסכם את הנושא...

אדמה ונוף – האדמה הינה חלק אינטגרלי מהנוף, וההסתכלות על הנוף היא מלמעלה.

להלן 2 שירי סיכום למילה 'אדמה' ולמילה 'נוף'

אמא אדמה

מילים :יענקל'ה רוטבליט

לחן :מיקי גבריאלוב

אקורדים

היא תביט אלי טובה וחכמה
כמו בבו השב הביתה מן הדרך
תחבק אותי אליה בנשימה חמה
אמא אדמה .

היא תגיד - "אתה עייף מן המסע
אל תפחד אני חובשת את פצעך"
היא תיקח אותי אליה כשאקרא בשמה
אמא אדמה

היא תביט אלי טובה וחכמה
היא שקטה כל כך וכמו תמיד סולחת
תחבק אותי אליה בנשימה חמה
אמא אדמה.

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

בנוף הבתים הישנים ,
אשר היו צילי בימי ילדות ,
חלפו הרבה שנים ,
חלפו הרבה שנים .

נוף הבתים כבר מתפורר ,
וקירותיו נעלמים ,
חלפו הרבה שנים ,
חלפו הרבה שנים .

בגן העדן של ילדות
אשר היה פורח ,
הייתי חלק מהנוף
היום אני אורח .

בגן העצים המתקלפים
אשר היו צילי בימי ילדות
כבר נשברו הענפים
קפצה זקנה פתאום .

אני הולך ואת איתי
והם כולם נעלמים
קפצה זקנה פתאום
איזה יום היום .

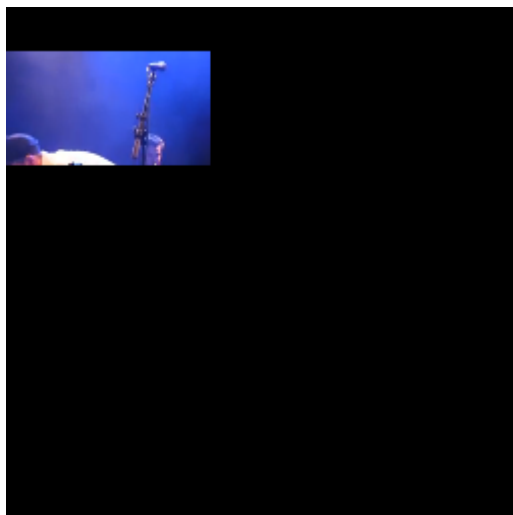
בגן העדן של ילדות ...

בנוף האנשים של ילדתי ,
אשר היו צילי לפני שנים ,
קפצה זקנה פתאום ,
קפצה זקנה פתאום .

בראש כולם זרקה שיבה ,
והם נעלמים .

קפצה זקנה פתאום ,
קפצה זקנה פתאום .

בגן העדן של ילדות...

שיר העשבים / נאמי שמר (ע"פ ר' נחמן מברסלב)

"דע לך שכל רועה ורועה יש לו ניגון מיוחד משלו. דע לך שכל עשב ועשב יש לו שירה מיוחדת משלו. ומשירת העשבים נעשה ניגון של רועה.

כמה יפה, כמה יפה ונאה כששומעים את השירה שלהם.

טוב מאוד להתפלל ביניהם ובשמחה לעבוד את ה'. ומשירת העשבים מתמלא הלב ומשתוקק.

וכשהלב מן השירה מתמלא ומשתוקק אל ארץ ישראל אור גדול אזי נמשך ועולה מקדושתה של הארץ עליו.

ומשירת העשבים נעשה ניגון של הלב"

רקע כללי

ר' נחמן מברסלב סלל דרכים חדשות ומיוחדות בחסידות.

הדגיש את הערך של התפילה, ההתבודדות, האמונה התמימה הפשוטה וההימנעות מחקירה פילוסופית.

רבי נחמן מברסלב הדגיש את חשיבות הישיבה ב[ארץ ישראל](#) ואמר: "כל העניין שלי זה ארץ ישראל ומי שרוצה להיות יהודי, אי אפשר כי אם על ידי ארץ ישראל".

הוא הדגיש את חשיבותה של השמחה בחיים הדתיים. אימרה מפורסמת יוחסה לו לאחר מותו: "כל העולם כולו גשר צר מאוד, והעיקר - לא לפחד כלל".

מעשה ברב אריה לויין שהלך בדרך, ומולו בא אדם. חצה האדם את הכביש לצד השני.

ר' אריה חצה גם את הכביש ושאל: "למה ניסית להימנע מלפגוש אותי?"

ענה האדם: "התביישתי, הרב, משום שאין על ראשי כיפה" הסתכל עליו הרב אריה

בעיניו הטובות ואמר לו: "חברי, אינך רואה?? אני אדם נמוד, אני רואה רק עד הלב....."

בשיר שלושה בתים החוזרים על עצמם מבחינה מלודית.

ה שיר מאופיין בסגנון רציטטיבי, דהיינו חזרות מרובות על אותו הצליל.

המלה "משלו" מודגשת באופן מיוחד, ע"י קפיצה של סקסטה גדולה כלפי מעלה, שיוצרת מתח המתפוגג בשתי השורות האחרונות בכל בית, ע"י סולם יורד.

ובסיום השיר סממן רציטיבי נוסף - "נעשה ניגון של הלב" במרווח של

קוינטה זכה.

הצעות לפעילות

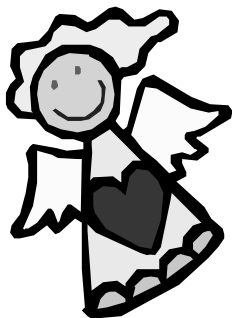
1. המורה ישוחח עם התלמידים על הניגון.
2. התלמידים ימצאו ניגונים נוספים.
3. התלמידים יקיפו בעיגול צלילים החוזרים על עצמם.
4. התלמידים ימחאו כף את המקצב של הצלילים החוזרים בזמן האזנה לשיר.
5. התלמידים ישירו את השיר בשפת המקצב.

אביזרים: לב גדול שנפתח כמו פרח ובתוכו מצויירת מפת א"י.

לכל תלמיד זוג גרביים שקופות צבעוניות המכסות את כפות הידיים.

התלמידים ישבו כפופים ויתרוממו בהדרגה

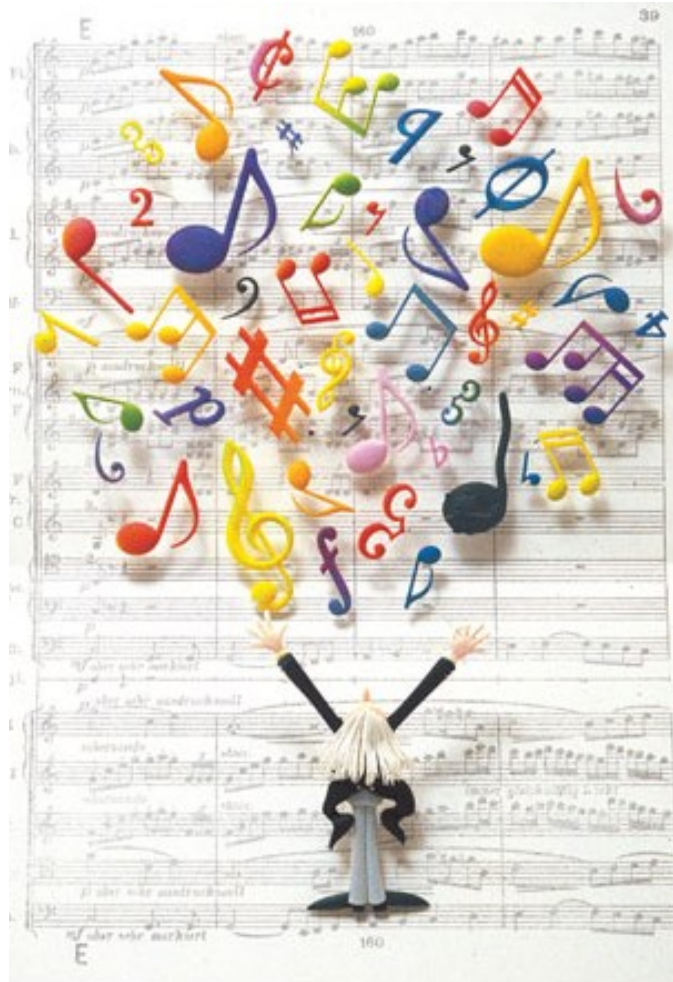
פתיחה כלית

להצביע לפרוש כפות ידיים בעיגול,	דע לך שכל רועה ורועה
ולחבר אותן זו לזו	יש לו ניגון מיוחד משלו
להצביע להרים כפות ידיים למעלה	דע לך שכל עשב ועשב
להניע את כפות הידיים בפיתולים	יש לו שירה מיוחדת משלו
	ומשירת העשבים
לסגור ולחבר זו לזו	נעשה ניגון של רועה

כף על כף מושטות קדימה	כמה יפה כמה נאה ויפה
כפות על הלחיים, עיניים עצומות והראש נע בסיבובים	כששומעים השירה שלהם
להרים ידיים בתנועה של תפילה	טוב מאוד להתפלל ביניהם
	ובשמחה לעבוד את השם
להניע את כפות הידיים בפיתולים	ומשירת העשבים
לחבר כפות ידיים בצורת לב	מתמלא הלב ומשתוקק
לשבת על הרצפה	
להושיט כפות ידיים קדימה לעבר הלב	כמה יפה כמה נאה ויפה

וכשהלב מן השירה מתמלא	להרחיק ולקרב את כפות הידיים
ומשתוקק אל ארץ ישראל	להניע בפיתולים את כפות הידיים
אור גדול אזי נמשך והולך	לחבר כפות הידיים בצורת לב
מקדושתה של הארץ עליו	לשבת כפופים ולהתרומם בהדרגה
ומשירת העשבים	
נעשה ניגון של הלב	להצביע לפרוש כפות ידיים בעיגול, ולחבר אותן זו לזו

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

שירת העשבים

מלים ולחן: נעמי שמר
על פי ר' נחמן מברסלב
עיבוד: גיל אלדמע

System 1:

Soprano: Bm Em Em Bm Bm Em Em A7 D D7
ש-מ דת-ח-יו מ-רה שי לו יש ש-ב-ע-ו ש-ב-ע כל-ש ך-ל דע לו ש-מ דת-ח-יו מ-גו-ני לו יש עה-ו-ר-ו-י עה-ו-ר-ו-ש ך-ל דע

Alto:

Glockenspiel:

System 2:

S: 8 G C# F#7 Bm Em Bm Bm Em Em
לו בים-ש-ע-ה רת-שי-מ-ו נג-ני שח-ע-ו עה-ו-ר-ו של נא-נא-נא

A:
ל-ש-רה-שי-ה עים-שום-ש-כ אה-נ-י פה-י מה-כ פה-י מה-כ

Glk:

System 3:

S: 15 Bm Em 6 Bm Em Em A7 D G F#m 7 Bm Em
הם חם-ני-בי לל-פה-ת-ל אוד-ם טוב שם-ה את בוד-ע-ל חח-שם-ב-ו שם-מ-ת בים-ש-ע-ה רת-שי-מ-ו

A:
הם חם-ני-בי לל-פה-ת-ל אוד-ם טוב שם-ה את בוד-ע-ל חח-שם-ב-ו שם-מ-ת בים-ש-ע-ה רת-שי-מ-ו

Glk:

System 4:

S: 22 Bm Bm Em Em Bm Em 6 Bm Em
נא-נא-נא

A:
קק לב-ה-כש-ו שיה-מך לא-ם-מת רה-שי-ה מן אל-קק-תו-מש-ו אל-ריש-רץ אור

Glk:

System 5:

S: 29 Em A7 D G F#m 7 Bm Em 1 Bm 2 Bm
ל-ו-י-ל-ו-י-ל-ו-י ל-ו-י-ל-ו-י ל-ו-י-ל-ו-י ל-ו-י-ל-ו-י ל-ו-י-ל-ו-י

A:
ל-ו-י-ל-ו-י-ל-ו-י-ל-ו-י ל-ו-י-ל-ו-י-ל-ו-י-ל-ו-י ל-ו-י-ל-ו-י-ל-ו-י-ל-ו-י ל-ו-י-ל-ו-י-ל-ו-י-ל-ו-י

Glk:

"אהבת ישראל" / רבע לשבע

רקע כללי

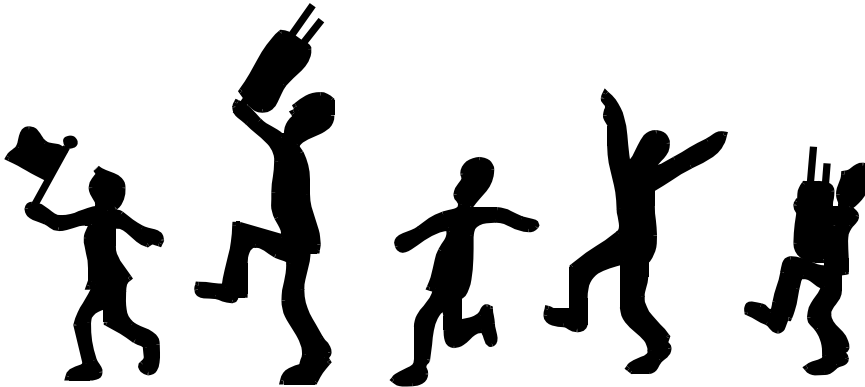
השיר מבטא תפישת עולם יהודית המביעה אמונה בקב"ה, בביאת המשיח ומתוך זה נובעת אהבת ישראל לכל עם ישראל.
מתאים לכל עת.

מאפייני השיר

לבית שני חלקים. החלק הראשון הוא בסולם מאז'ור במנעד מצומצם של קוורטה. החלק השני מינורי במנעד גדול יותר ובעל משפטים קצרים. החלק מסתיים בדומיננטה היוצרת מתח.

הבית מעלה את הדילמות והפזמון נותן את הפיתרון – האמונה.

השיר בסגנון רוק.

הצעות לדרכי עבודה

שיחה עם התלמידים על תוכן השיר כגון: דיון בנושא הגאולה, הצפייה לגאולה ותחושותיהם של הילדים בהקשר לטקסט.

- במרכז של לוח, כתוב המשפט "אהבת ישראל בנשמה".
כל תלמיד ימציא משפט המתייחס אל הנושא וידביק אותו סביב המשפט שלעיל לדוגמא: אהבת חיים, שלא יהיו תאונות דרכים וכו'

בהקדמה הכלית מניחים את המלים על הרצפה.

"אהבת ישראל"

א

אלפיים שנה אני נודד

מחפש את הארץ אותה אני אוהב

כל יום מחדש הלב נשבר

כל יום מחדש

אולי מחר

מתי הגאולה?

לטייל בין המלים

לעמוד ולפנות לצד אחד,

לפנות לצד שני

להושיט ידיים קדימה

להניף ידיים למעלה

פזמון

אני מאמין באמונה שלמה

בביאת המשיח בארץ ישראל של אהבה

בכל יום שיגיע הנה הנה זה בא

אהבת ישראל בנשמה

להרים את המלים ולהניע אותן לכיוונים שונים בחלל

לקרב וליצור בשלישיות את המשפט

"אהבת ישראל בנשמה"

להניע את המשפט ביחד מצד לצד

מעבר כלי

להיפרד וללכת בצורה ריקודית של פסיעה – ניעה
והנפת המילה מצד לצד.

ב

כל בוקר ציון אליך אני מתפלל

לא ינום לא ישן שומר ישראל

כל יום מחדש אני אוהב

כל יום מחדש עם כל הלב

שלום על ישראל

כנ"ל

כמו בבית הראשון תוך כדי חיבוק הדף עם המילה

לטייל בין המלים

פזמון

אני מאמין באמונה שלמה

כל מילות האהבה מסתדרות בשורה בצד ימין

בביאת המשיח בארץ ישראל של אהבה

כנ"ל עם מילות ישראל בשורה באמצע

בכל יום שיגיע הנה הנה זה בא

כנ"ל עם המילה נשמה בשורה שלישית בצד שמאל

אהבת ישראל בנשמה

כל שורה מניפה את המילה שלה.

בנשמה...

בפעם השנייה אפשר להניח את המילים על הרצפה ולשלב ידיים או לחבק כתפיים ולנוע מצד לצד

לשבת על הרצפה

שתי השורות שמחזיקות את המילים "אהבת ישראל" מניעות את המילים מצד לצד.

באותו הזמן השורה שלישית קמה בהצטברות עם המילה "בנשמה".

חזרה לנושא – "אביב"

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

אהבת ישראל

לחן ומלים: דוד אברמזון

Chords: E, F#m, A, B4-3, E, F#m, A, B4-3

Soprano
Soprano Recorder
Glockenspiel

9 Chords: C#m, A, C#m, A, C#m, A, B4-3

S
S. Rec.
Glk.

17 Chords: A, B, E, G#m, C#m, A, B, E, G#m, C#m, A

S
S. Rec.
Glk.

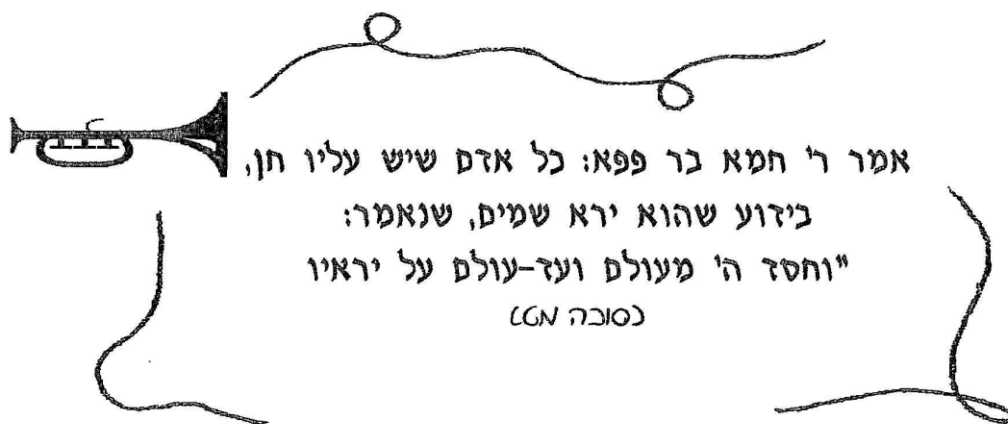
26 Chords: B, E, G#m, C#m, A, B, E4-3, E, Coda E

S
S. Rec.
Glk.

34 Chords: C#m, A, B, E, A, B4-3, E4-3

S
S. Rec.
Glk.

Lyrics:
נה-ש ים-לם-א דד-נו ני-א א-ה ארופש-מ-ני א תהאו רץ א-ה ארופש-מ-הב-או
דש-ח-מ יום כל שברג-לבה דש-ח-מ יום כל חר-מ-ל-או ח-י-מ לה-או-ג-ה
מי-א-מ-ני-א מוחל נה-מו-א-ב יח-ש-מ-ה-א-ה-ב-י-ב ב-ה-א-ש-ל-א-ש-ר-י-ר-א-א-ב ב-י-י-ש-י-ס-כ-ל-ב
זה נה-ה-נה-ה בא ל-רא-ש-י-ב-ת-ה-א מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב
מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב מה-ש-נ-ב

אמר ר' חמא בר פפא: כל אדם שיש עליו חן,

בידוע שהוא ירא שמים, שנאמר:

"וחסד ה' מעולם ועד-עולם על יראיו

(סוכה 67א)

"ואני בחסדך בטחתי" / תהלים יג, קרליבך

"ואני בחסדך בטחתי

"יגל לבי בישועתך"

רקע כללי:

בתפילה עצמה יש כח להפוך את היאוש לתקווה, והמשורר מתחזק בביטחונו בהשם: "ואני בחסדך..". הכוונה בהגנתך על יראיך המתפללים אליך, כלומר אני מאמין ובוטח שתגן עלי.

מאפייני השיר:

השיר מורכב משני חלקים התואמים את שני הפסוקים של התקבולת המקראית

א "ואני בחסדך בטחתי "

ב "יגל לבי בישועתך"

השיר נפתח בהקדמה כמעין רצייטיב בעברית ובאנגלית. קרליבך שר אותו כשהוא מוסיף מלים משלו. לאחר מכן הוא עובר למשקל משולש (המבנה מופיע בהצעות לדרכי פעולה למטה)

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

הצעות לדרכי פעולה:

כל זוג מחזיק יריעת בד בארבעת הקצוות.

הקדמה בנושא רציטטיבי : כל הילדים יושבים ומשתתפים בהמהום או זמזום.

א "ואני בחסדך" - אחד הזוגות יניע את הבד מצד לצד וימתח את הבד כלפי מעלה.

"בחסדך בטחתי" - יקרב את הידיים למעלה למרכז

א כנ"ל אבל בסוף מורידים את הידיים

א חוזר שוב ללא מלים והפעם משתתפים כל הילדים כנ"ל

ב "יגל לבי" רק זוג אחד מניע את הבד בתנועות קטנות .

עוצרים את התנועה במילה "לבי"

במילה "בישועתך" שוב מניעים הבד ועוצרים בסוף המלה

ב "יגל לבי" מתקרבים

"בישועתך" מרחקים

ב כל הילדים משתתפים כנ"ל

ב הילדים ממציאים תנועות חופשיות בזוגות

א כולם קמים ורוקדים כנ"ל בעמידה

ב כנ"ל בעמידה

ב להסתובב בזוגות

ב לאלתר תנועות

א בשריקה מניחים את הבדים וחוזרים למקום

תהילים יג' פס' ו
שלמה קרליבך

חזרה לנושא – "יום השואה"

"אנא השם" / ביצוע: עזי שזרץ

ניגון חסידי

Moderato *mp*

Tenor

Chords: Gm, Cm, F, Bb, D, Cm, D7, Gm.

Dynamic markings: *mp*, *mf*, *rit.*

Tempo: *Moderato*

Ending: *Fine*, *D.C. al Fine*

רקע לשיר:

הניגון החסידי מביע תחושות עמוקות, הנובעות מהגישה הבסיסית של החסידות, שעבודת ה' תעשה בשמחה, והניגון הוא בבחינת גשר להתרוממות הנשמה, להתלהבות ולתקון העולם.

הניגון לפי תורת החסידות נמצא במרכז עולמו הפנימי של היהודי. זהו האמצעי הטוב ביותר להביע רחשי לב, הלכי רוח ומצבי נפש. בניגון ניתן לו לחסיד להביע את געגועיו ואת כיסופיו לאביו שבשמים.

ישנם ניגונים נוגים, וישנם עליזים ונלהבים. יש ניגונים המבוססים על מנגינות של שירי לכת צבאיים, וישנם ניגונים שהוסיפו להם טכסטים.

הצעות לפעילות:

התלמידים יאזינו לניגון וינסו ליצור סיפור משלהם על השבת.

ניתן לחלק את הכיתה למספר קבוצות כשכל קבוצה תחבר סיפור משל עצמה.

בהאזנה נוספת תציג קבוצת ילדים את הסיפור שלה בפני כל הכיתה, ותמחיז ותלווה בתנועה על רקע המוסיקה.

אפשר גם לחבר מילים ללחן ולשיר אותם.

אֵן הַשֵּׁם

Glockenspiel
 Bells
 Triangle

9
 9
 Glk.
 Bls.
 Trgl.

17
 17
 Glk.
 Bls.
 Trgl.

1
 2
 2
 2

D.C. al Fine
 D.C. al Fine
 D.C. al Fine
 D.C. al Fine

Fine
 Fine
 Fine
 Fine

חזרה ל – "נושאים עיקריים"

חזרה לנושא – יום העצמאות

עמוד האש

מילים: אהוד מנור
לחן: שם טוב לוי

Em Am/F# Em/G B Em Am F# B7 Em Am6 EmB7

Voice

prano Recorder

Glockenspiel

7 Em D7 G Am B7 Em Am6 Em B E7 Am F# B4-3 B7

S. Rec.

Glk.

13 C Am D7 G Em Am B7 Em B C7 Adim B7 Em C7 Gdim

S. Rec.

Glk.

19 F#7 A#dim B4-3 B B4-3 B Em Am6 Em/B B7 E

S. Rec.

Glk.

לילות רבים סבב בדרך
הפציע בעיני מי שחלם
הנחה בחושך אלי ארץ
ממנה לא ימוש אורו לעולם
להגיד לפזורי העם
לתועי המדבר אי שם
דרך עד כאן מצפון, מים
נגב וקדם.

אני אותו רואה בלילה
ניצב אל מקומו עמוד האש
מגדל של אור עולה למעלה
מצמיח שרשים כאלו בקש
להגיד לפזורי העם
לתועי המדבר אי שם
בואו לכאן מצפון, מים
נגב וקדם.

עמוד האש, עמוד השחר קם!

רקע כללי

היצירה נכתבה עבור הסדרה "עמוד האש". הסדרה מתמקדת בתולדות הציונות החל משנת 1896, ומסתיימת בשנת 1948, עם הכרזת העצמאות והקמת מדינת ישראל

לוי הלחין ועיבד את פסקול הסדרה התיעודית עמוד האש, וניצח על התזמורת

מבנה

א - כל התזמורת הסימפונית

ב

א קודה

מעבר- בסון

א ' חליל וגיטרה

ב מתחיל עיבוי בהדרגה ש ל התזמור

ב

מעבר בסון

א אבוב

ב

כאמור היצירה נכתבה לתזמורת סימפונית ובמהלכה יש צמצום של התזמור לסולנים של כלי נשיפה מעץ

הצעות לפעילות

1. התלמידים יכירו כלי נשיפה מעץ ויביאו תמונות מהאינטרנט ודוגמאות מיו טיוב .

2. התלמידים יאזינו לקטע ויזהו את כלי הנשיפה מעץ בתפקידי סולן

3. הפעלה בתנועה בזוגות באופן הבא:

בא- 2 משפטים , אחד מבני הזוג ממציא תנועה מתמשכת בחלל,

בא- 2 המשפטים הבאים - בן הזוג ממשיך

בב 2משפטים - נפרדים ומתפזרים בחדר במשפט ה3 מתקרבים ומתחברים. במשפט ה4 תנועה אחידה ומשותפת

חזרה לנושא – יום העצמאות

שיר העמק

ד. סמבורסקי

תזמור: אילנה שרגו

Soprano

Glockenspiel

Soprano Recorder

S

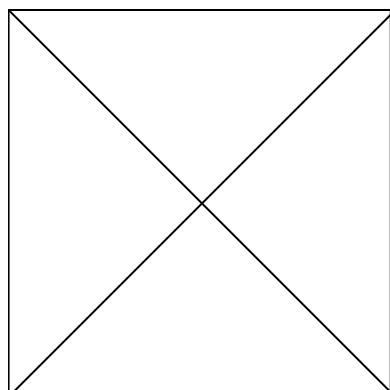
Glk.

S. Rec.

S

Glk.

S. Rec.

[שיר העמק - להקת פברנגן](#)

חזרה ל-"שיר העמק"

חזרה ל - "נושאים עיקריים"

שיר העמק

מילים : נתן אלתרמן
לחן : דניאל סמבורסקי

באה מנוחה ליגע
ומרגוע לעמל .
לילה חיוור משתרע
על שדות עמק יזרעאל .
טל מלמטה ולבנה מעל ,
מבית אלפא עד נהלל .

מה, מה לילה מליל
דממה ביזרעאל
נומה עמק, ארץ תפארת
אנו לך משמרת .

אופל בהר הגלבוע ,
סוס דוהר מצל אל צל .
קול זעקה עף גבוה ,
על שדות עמק יזרעאל .
מי ירה ומי זה שם נפל
בין בית אלפא ונהלל .

מה, מה ...

ים הדגן מתנועע ,
שיר העדר מצלצל ,
זוהי ארצי ושדותיה ,
זהו עמק יזרעאל .
תבורך ארצי ותהולל
מבית אלפא עד נהלל .

מה, מה ...